

АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗАКРИЛА ЗА ДЕТЕТО В БЪЛГАРИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: Съпътстващи документи

Съдържание

1. МЕТОДИКА НА ПЪРВИЧНОТО ПРОУЧВАНЕ	3
1.1. Подбор и набиране на респонденти.....	3
1.2. Осъществяване на терен	6
1.3. Предизвикателства по време на теренната работа и изменения	10
1.4. Основни констатации.....	12
2. ИНТЕРВЮТА	15
3. ПРОУЧВАНЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СОЦИАЛНАТА СФЕРА	18
3.1. Обзор и методика.....	18
3.2. Профил на респондентите в проучването	18
3.3. Обучение, квалификация и супервизия на респондентите в проучването	19
3.4. Работно натоварване.....	20
3.5. Мотивация и ефективност.....	23
4. ФИНАНСОВ АНАЛИЗ	27
5. ТЕХНИЧЕСКО ЗАДАНИЕ	31
6. КОДОВЕ НА ВЪПРОСИТЕ И ВКЛЮЧЕНИ В ПРОУЧВАНЕТО ВЪПРОСИ	47
6.1. Правна рамка и рамка на политиката	47
6.2. Структура (на ниво система).....	49
6.3. Услуги за превенция и противодействие	50
6.4. Човешки ресурси в социалната сфера	51
6.5. Насоченост към децата и участие на децата	51

Настоящото приложение съдържа редица документи, съпътстващи основния доклад и осигуряващи контекст за приложената методика, а именно първичното теренно проучване и интервютата с ключовите информатори. Съдържа също техническото задание и преработения набор от въпроси, включени в проучването, съгласно одобрения Встъпителен доклад.

1. МЕТОДИКА НА ПЪРВИЧНОТО ПРОУЧВАНЕ

Методиката на първичното проучване бе разработена на няколко етапа:

- разработване на задание от екипа на УНИЦЕФ;
- разработване на предложение от изследователския екип;
- обсъждане между екипа на УНИЦЕФ и изследователския екип;
- обсъждане на предложения проект на проучването с Агенцията за социално подпомагане (АСП), Министерството на труда и социалната политика (МТСП) и Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД).

Окончателната версия на методиката е резултат от няколко фактора: от една страна, това са фактори, свързани с екипа на УНИЦЕФ и нуждите на българското правителство от информация, които бяха „преведени“ от изследователския екип в конкретни методически елементи, а от друга страна, това са фактори, свързани със съществуващата времева, финансова, правна и етична рамка, в която трябваше да се проведе проучването.

1.1. Подбор и набиране на респонденти

Първичното проучване бе насочено към четири основни групи респонденти:

- деца и възрастни бенефициенти (родители и полагащи грижа лица);
- доставчици на услуги;
- местни органи за закрила на детето;
- национални органи за закрила на детето.

Респондентите от всяка група са избрани по типологичен признак, така че да отговарят на конкретни критерии (вж. фигурите по-долу). С всички групи респонденти са проведени дълбочинни интервюта и са организирани обсъждания в рамките на фокус групите.

Работата на терен сред бенефициентите, доставчиците на услуги и местните органи за закрила на детето се осъществи на три места, избрани съвместно от изследователския екип, УНИЦЕФ и АСП, така че да представляват три различни типа населени места според големината на населеното място и наличието на услуги. Тези места са Стара Загора, Враца и Кнежа.

Връзката с доставчиците на услуги, с местните и националните органи за закрила на детето е осъществена директно чрез официално запитване. Връзката с бенефициентите е осъществявана основно от социалните работници, които работят с тях по места, след което работещите на терен са им раздали информационни листове и формуляри за съгласие.

Работата на терен с бенефициентите е осъществена от НОЕМА (НОЕМА), а ПиЕмДжи (PMG) и НОЕМА съвместно проведоха интервютата с доставчиците на услуги и с местните органи за закрила на детето. Теренната работа с националните органи за закрила на детето се осъществи от ПиЕмДжи и международния експерт по закрила на детето.

дълбочинни интервюта

с деца, различаващи се по уязвимост, възраст и пол

с родители и полагащи грижа лица

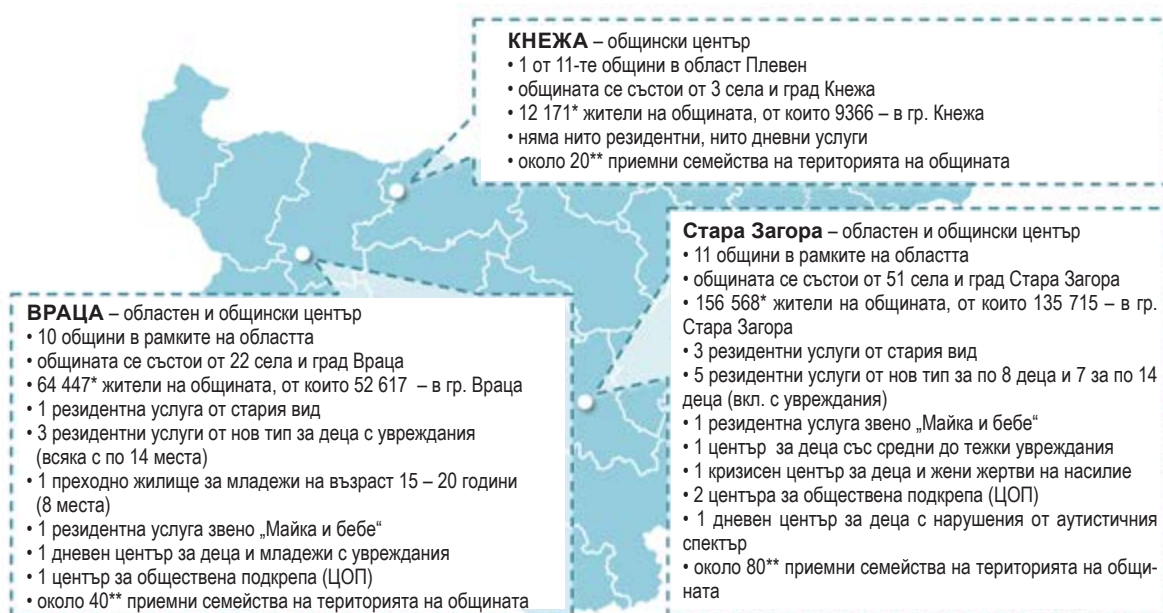
със социални работници в отделите „Закрила на детето“ (ОЗД)

със социални работници и директори/ управители на услуги

обсъждане в рамките на фокус групи

с деца в различни групи според възраст и пол

с лица, полагащи грижа за децата в близка до семейната среда (приемни родители и разширеното семейство)

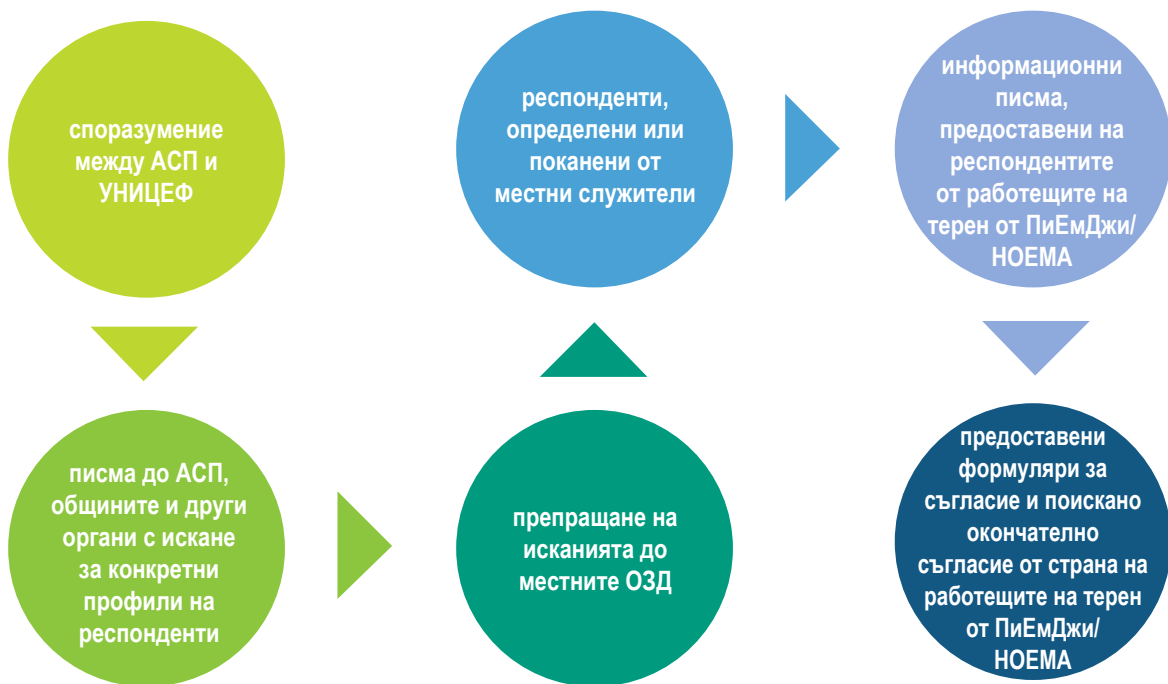
* НСИ, население по населени места към 31.12.2018 г.

** Данни, взети от медийни публикации.

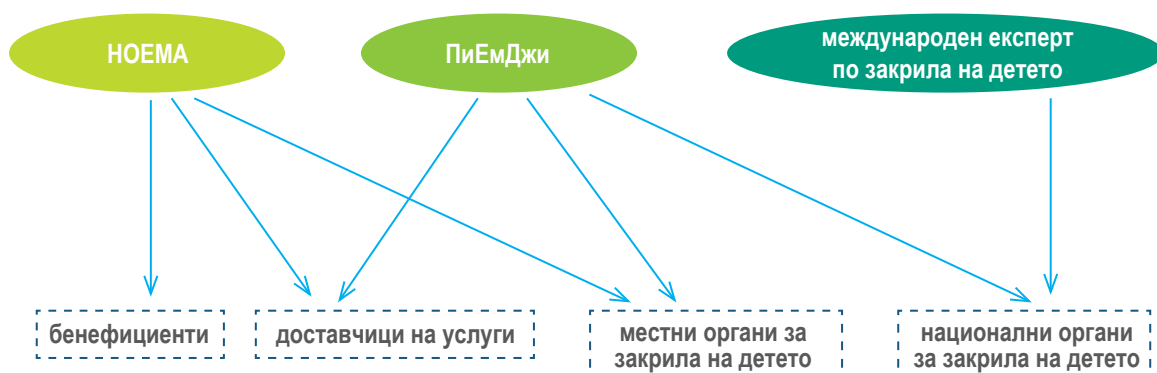
Подбор на респонденти

БЕНЕФИЦЕНТИ	ДОСТАВЧИЦИ НА УСЛУГИ	МЕСТНИ ОРГАНИ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО	НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО
<ul style="list-style-type: none"> две възрастови групи: 10 – 13 год. и 14 – 17 год. различен вид уязвимост фокус върху три вида случаи: конфликт със закона, превенция на разделянето на семействата и приемна/резидентна грижа 	<ul style="list-style-type: none"> представляващи различни видове среди (близка до семейна и в общността) представляващи различни нива в йерархията (ръководители и пряко работещи с децата) 	<ul style="list-style-type: none"> различни органи, занимаващи се с деца ръководители на средно и високо управленско ниво 	<ul style="list-style-type: none"> основните органи, участващи и осъществяващи свързаните с децата политики ръководители на средно и високо управленско ниво представители на НПО

Процес на набиране на респонденти

Разпределение на задачите за теренна работа

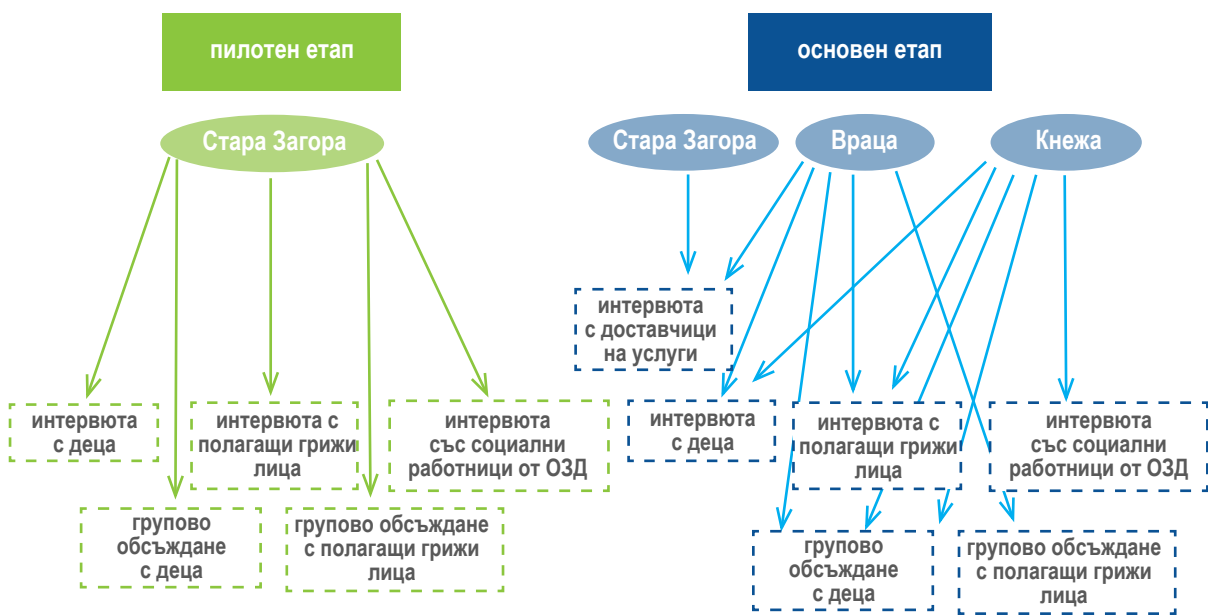

1.2. Осъществяване на терен

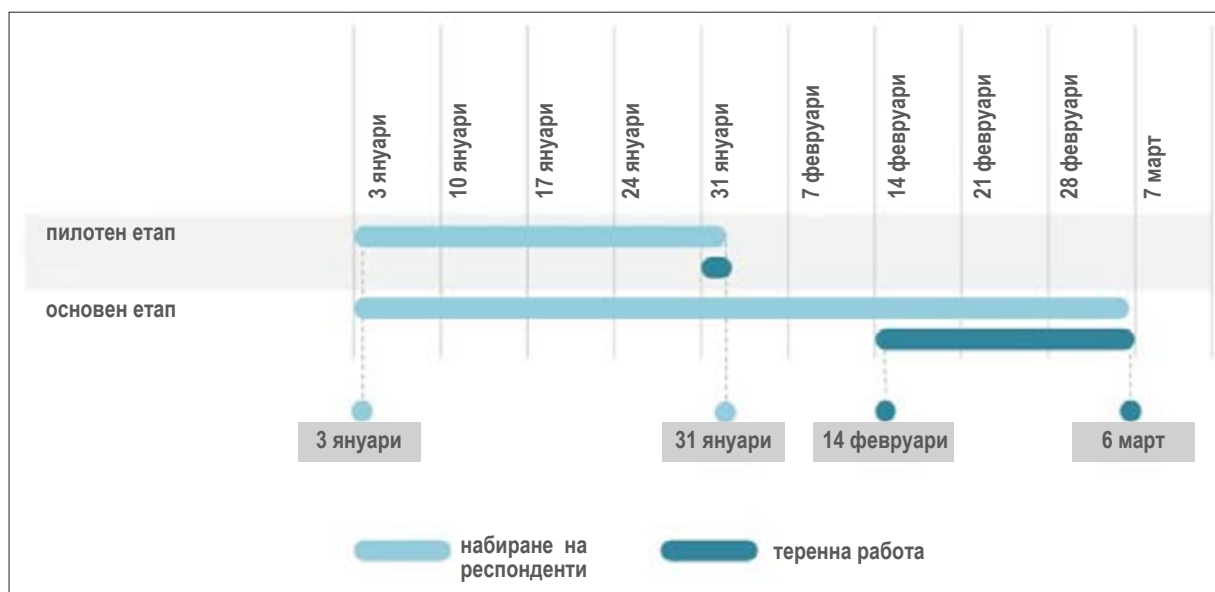
Теренната работа сред бенефициентите се изпълни на два етапа (пилотен и основен), като всеки от тях има по два подетапа – набиране на респонденти и същинска работа на терен. Пилотната теренна работа се осъществи в град Стара Загора, като набирането на респонденти се случи в периода от 3 до 31 януари, а дните за работа на терен бяха 31 януари и 1 февруари. Основният етап включваше Враца и Кнежа, като етапът на набиране на респонденти бе до средата на февруари във Враца и до края на февруари в Кнежа. Етапът с теренната работа включваше по два дни за работа на терен на всяко от местата, 14 и 15 февруари – за Враца, и 5 и 6 март – за Кнежа. Теренната работа сред доставчиците на услуги и местните органи за закрила на детето се проведе през февруари.

В таблиците по-долу е представено изпълнението на плана за извадката:

Етапи на теренната работа

Период на теренната работа

Структура на извадката: обсъждане в рамките на фокус групите с бенефициенти

	профил	място на провеждане	планиран брой участници	постигнат брой участници	коментар
ДЕЦА	момичета 10 – 13 год.	Стара Загора	8	4/3	5 дойдоха, 1 се оттегли, 1 си тръгна по средата
	момичета 14 – 17 год.	Враца	8	3/2	6 дойдоха, 3 се оттеглиха, 1 си тръгна по средата
	момчета 14 – 17 год.	Кнежа	8	3/2	7 дойдоха, 4 се оттеглиха, 1 си тръгна по средата
ВЪЗРАСТНИ	разнообразен	Стара Загора	8	8	1 от участниците имаше нарушен слух и практически не участваше
	разнообразен	Враца	8	2	5 дойдоха да се запишат предишния ден, 3 се оттеглиха и не дойдоха
	разнообразен	Кнежа	8	2	5 дойдоха, 3 се оттеглиха

Структура на извадката: дълбочинни интервюта с деца

ПЛАНИРАНИ: 12			ОСЪЩЕСТВЕНИ: 10		
място на провеждане	уязвимост	възрастова група	място на провеждане	уязвимост	възрастова група
Стара Загора	резидентна грижа	10 – 13 год.	Стара Загора	резидентна грижа	14 – 17 год.
Стара Загора	насилие	10 – 13 год.			
Стара Загора	конфликт със закона	10 – 13 год.	Стара Загора	превенция на разделянето	10 – 13 год.
Стара Загора	приемна грижа	10 – 13 год.	Стара Загора	приемна грижа	10 – 13 год.
Враца	на улицата/ скитащо дете	10 – 13 год.	Враца	конфликт със закона	10 – 13 год.
Враца	насилие	14 – 17 год.	Враца	резидентна грижа	14 – 17 год.
Враца	физическо увреждане	10 – 13 год.	Враца	физическо увреждане	10 – 13 год.
Враца	приемна грижа	14 – 17 год.	Враца	приемна грижа	14 – 17 год.
Кнежа	превенция на разделянето	10 – 13 год.	Кнежа	приемна грижа	10 – 13 год.
Кнежа	превенция на разделянето	14 – 17 год.	Кнежа	превенция на разделянето	14 – 17 год.
Кнежа	конфликт със закона	14 – 17 год.	Кнежа	приемна грижа	14 – 17 год.
Кнежа	физическо увреждане	14 – 17 год.			

Коментари по изпълнението на плана за извадката: дълбочинни интервюта с деца

Заменени профили	Нови профили	Причини за замяната
Стара Загора, дете 10 – 13 год., резидентна грижа	Стара Загора, дете 14 – 17 год., резидентна грижа	Детето навърши 14 год. по време на процеса на набиране на респонденти
Стара Загора, дете 10 – 13 год., насилие	отпадна	Етични причини
Стара Загора, дете 10 – 13 год., конфликт със закона	Стара Загора, дете 10 – 13 год., превенция на разделянето на семействата	Промяна в дизайна на проучването, липса на деца със съответния профил в областта*
Враца, дете 10 – 13 год., на улицата/ скитащо дете	Враца, дете 10 – 13 год., конфликт със закона	Няма скитащи деца в областта*
Враца, дете 14 – 17 год., насилие	Враца, дете 14 – 17 год., резидентна грижа	Етични причини
Кнежа, дете 10 – 13 год., превенция на разделянето на семействата	Кнежа, дете 10 – 13 год., приемна грижа	* Липса на деца със съответния профил в общината
Кнежа, дете 14 – 17 год., конфликт със закона	Кнежа, дете 14 – 17 год., приемна грижа	* Липса на деца със съответния профил в общината
Кнежа, дете 14 – 17 год., физическо увреждане	отпадна	* Липса на деца със съответния профил в общината
		* Обяснено от лицето за контакти в ОЗД

Структура на извадката: дълбочинни интервюта с полагащи грижа лица

ПЛАНИРАНИ: 12			ОСЪЩЕСТВЕНИ: 11		
място на провеждане	уязвимост	група	място на провеждане	уязвимост	група
Стара Загора	резидентна грижа	родител			
Стара Загора	насилие	родител	Стара Загора	насилие	родител
Стара Загора	конфликт със закона	полагащо грижи лице	Стара Загора	превенция на разделянето на семейството	родител
Стара Загора	приемна грижа	приемен родител	Стара Загора	приемна грижа	приемен родител
Враца	умствено/психично увреждане	родител	Враца	физическо увреждане	родител
Враца	насилие	родител	Враца	резидентна/ приемна грижа	родители
Враца	физическо увреждане	родител	Враца	физическо увреждане	родител
Враца	приемна грижа	приемен родител	Враца	приемна грижа	приемен родител
Кнежа	превенция на разделянето на семейството	родител	Враца	конфликт със закона	приемен родител
Кнежа	превенция на разделянето на семейството	родител	Кнежа	превенция на разделянето на семейството	родител
Кнежа	конфликт със закона	полагащо грижи лице	Кнежа	приемна грижа	приемен родител
Кнежа	физическо увреждане	родител	Кнежа	приемна грижа	приемен родител

Коментари по изпълнението на плана за работа с извадката: дълбочинни интервюта с полагащи грижа лица

Заменени профили	Нови профили	Причини за замяната
Стара Загора, родител, резидентна грижа	отпаднал	Родителите се преместват, не са заинтересовани*
Стара Загора, полагащо грижа лице, конфликт със закона	Стара Загора, родител, превенция на разделяне на семействата	Профилът на детето се промени
Враца, родител, психично разстройство	Враца, родител, физическо увреждане	необяснени
Враца, родител, насилие	Враца, родители, резидентна/приемна грижа	Променен дизайн на проучването
Кнежа, родител, превенция на разделяне на семейството	отпаднал	* Липса на деца със съответния профил в общината
Кнежа, полагащо грижа лице, конфликт със закона	Враца, приеман родител, конфликт със закона	* Липса на деца със съответния профил в общината
Кнежа, родител, физическо увреждане	Кнежа, приеман родител, приемна грижа	* Липса на деца със съответния профил в общината
		* Обяснено от лицето за контакти в ОЗД

Структура на извадката: дълбочинни интервюта със социални работници от ОЗД

ПЛАНИРАНИ: 10			ОСЪЩЕСТВЕНИ: 8*		
място на провеждане	уязвимост	възрастова група	място на провеждане	уязвимост	възрастова група
Стара Загора	резидентна грижа	10 – 13 год.	Стара Загора	резидентна грижа	14 – 17 год.
Стара Загора	насилие	10 – 13 год.			
Стара Загора	конфликт със закона	10 – 13 год.	Стара Загора	превенция на разделянето	10 – 13 год.
Стара Загора	приемна грижа	10 – 13 год.	Стара Загора	приемна грижа	10 – 13 год.
Враца	на улицата/скитащо дете	10 – 13 год.	Враца	конфликт със закона	10 – 13 год.
Враца	насилие	14 – 17 год.	Враца	резидентна грижа*	14 – 17 год.
Враца	приемна грижа	14 – 17 год.	Враца	приемна грижа*	14 – 17 год.
Кнежа	превенция на разделянето	10 – 13 год.	Кнежа	приемна грижа	10 – 13 год.
Кнежа	превенция на разделянето	14 – 17 год.	Кнежа	превенция на разделянето	14 – 17 год.
Кнежа	конфликт със закона	14 – 17 год.	Кнежа	приемна грижа	14 – 17 год.

* Един и същ социален работник отговаря за случаите на две деца.

Структура на извадката: дълбочинни интервюта с доставчици на услуги

Планирани: 17		Осъществени: 16
място на провеждане	услуга	длъжност
Враца	Дневен център за деца и/или младежи с увреждания	Директор
Враца	Дневен център за деца и/или младежи с увреждания	Социални работници
Враца	Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи с увреждания (ЦНСТ)	Директор
Враца	Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи с увреждания	Социален работник
Враца	Център за обществена подкрепа (ЦОП)	Директор
Враца	Център за обществена подкрепа	Социален работник
Стара Загора	Кризисен център (КЦ)	Ръководител
Стара Загора	Кризисен център	Социален работник
Стара Загора	Сдружение „Свят без граници“ (Център за обществена подкрепа)	Директор
Стара Загора	Дом за медико-социални грижи за деца (ДМСГД)	Директор
Стара Загора	Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи с увреждания (ЦНСТ)	Социален работник
Стара Загора	Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи с увреждания	Рехабилитатор
Стара Загора	Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи без увреждания	Социален работник
Стара Загора	Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи без увреждания	Директор
Стара Загора	Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи без увреждания	Директор
Стара Загора	Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи без увреждания (ЦНСТ)	Социален работник

1.3. Предизвикателства по време на теренната работа и изменения

Основните предизвикателства в процеса на осъществяване на проучването бяха свързани с набирането на бенефициенти. Тази задача създаде на социалните работници редица проблеми, свързани с планиране, логистика, цялостно работно натоварване и дял на отзовалите се бенефициенти.

От друга страна, методът за набиране на респонденти доведе до ефект на преекспониране на „положителните примери“, което трябва да се отчете при тълкуването на резултатите.

Проблеми, затрудняващи набирането на респонденти

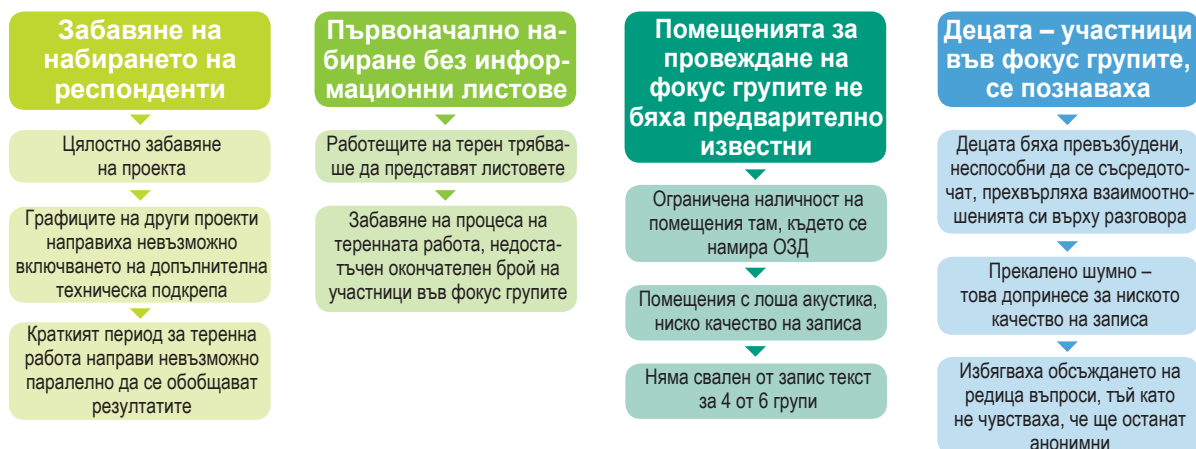

* Проблеми, споделени от ангажираните с набирането социални работници в ОЗД.

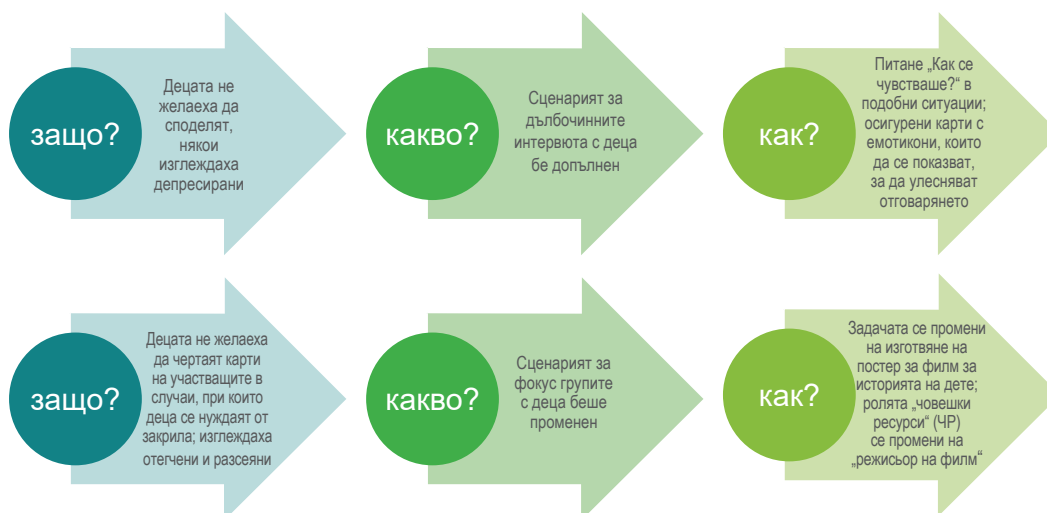
Резултати от процеса по набиране на респонденти

	предизвикателства	ограничения
Набирането на бенефициенти, осъществено от социалните работници от ОЗД	<ul style="list-style-type: none"> Голяма претовареност на социалните работници, допълнителна работа по изготвяне на отчети със срок януари. Съгласието на респондентите, зависещо от тяхното отношение към социалните работници и ОЗД като цяло. Значителна част от бенефициентите се местят от една община в друга. Деца, участващи в обсъжданията във фокус групите, се познаваха. 	<p>Началото на теренната работа бе отложено, връзката с респондентите се осъществяваше основно по телефона.</p> <p>Бяха подбрани почти само „добри примери“, с позитивна обратна връзка за социалните работници и ОЗД.</p> <p>Ниска представителност на някои профили на бенефициентите, като напр. биологични родители.</p> <p>Деца не искаха да обсъждат уязвимостта си или тази на своите приятели, братя и сестри; някои си тръгнаха.</p>
Информационните листове, предоставени на бенефициентите от работещите на терен	<ul style="list-style-type: none"> Повечето от респондентите не бяха наясно с правото си да откажат и защо точно са повикани. 	<p>Действителният брой на участниците във фокус групите спадна значително, до 2 – 3 участници в група.</p>
Дизайнът на проекта, променен след началото на процеса по набиране на респонденти	<ul style="list-style-type: none"> Предварително планираните профили на лица, с които да се проведат интервюта, трябваше да бъдат променени в хода на самото набиране на респонденти. 	<p>Неравностоен брой деца и полагащи грижа лица за всеки вид случай/вид уязвимост</p>

Проблеми, затрудняващи теренната работа

Изменения в инструментариума на проучването след пилотния етап

Процедури по протокола за етика при проучването

1.4. Основни констатации

Описания и анализ на случаи

Според теренните наблюдения основните проблеми според вида случай са:

- **Конфликт със закона:** (1) не се спазват правата на децата; (2) комуникацията между ОЗД и комисиите за борба срещу противообществените прояви не винаги е адекватна.
- **Превенция на разделянето на семействата:** (1) като цяло неефективна, претоварването на социалните работници изглежда основната причина за това; (2) настоящите публични политики не отговарят на потребностите на семействата.
- **Резидентна грижа:** (1) децата все още стават обект на насилие в стария вид институции; (2) новият тип институции – „резидентни социални услуги в общността“, се нуждаят от профилиране/специализация и по-добро финансиране, за да посрещнат потребностите на децата.
- **Приемна грижа:** (1) нееднакво качество на грижата; (2) емоционални травми за деца, вписани в регистъра за осиновяване, след като са били настанени в приемни семейства.

Случай: конфликт със закона

- Почти нямаше къде да се открият деца в конфликт със закона; социалните работници заявиха, че в техните общини броят на такива случаи е нисък; вероятно самите деца и полагащите грижа за тях проявяват по-малко готовност за участие.
- На някои места координацията между ОЗД и местната комисия за борба с противообществените прояви изглеждаше проблематична; вероятно на ОЗД не са известни всички случаи на деца в конфликт със закона и как се развиват тези случаи.
- В някои случаи на децата не е осигурена възможност да имат адвокат, да им се обяснят правата и да зададат въпроси, преди да се срещнат с представители на правоприлагащите органи.
- Понякога децата са обхванати от системата за закрила на детето поради други уязвимости (крайна бедност, насилие, negliжиране) и са настанени в услуги, разположени в други общини; а органите за закрила на детето научават месеци по-късно, че децата са извършили дребни престъпления, защото комисиите за борба с противообществените прояви изпращат писма до ОЗД по предишното местоживееие, след което информацията се прехвърля.

„Дете от преходно жилище беше избягало за много дълго и аз последна научих, че тя се е върнала. Била е в полицията, разпитвана е от местната комисия, а аз не знаех до следващия ден, че се е върнала“. (Социален работник от ОЗД).

„ – Някой обясни ли ти, че ако искаш, може да имаш адвокат?
– Не.
– Знаеш ли какво е „адвокат“?
– Не.“ (Дете, 10 – 13 год.).

Случай: превенция на разделянето на семействата

- Случаите на превенция на разделянето на семейства не са много често, а още по-малко често са случаите на успешна превенция; понякога дейностите по превенция се извършват, след като органите по закрила на детето срещнат риска от разделяне на семейството след взети мерки за противодействие на друга уязвимост, например насилие и лоши условия на живот.
- Социалните работници от ОЗД нямат капацитета да идентифицират риска от разделяне на семейството; те реагират основно по сигнали, че децата са вече изоставени или живеят при лоши условия.
- Когато семейство бъде посетено по сигнал за лоши условия на живот, обикновено се практикуват два вида мерки: спешно/кризисно извеждане на децата от семейната среда или даване на предписания на родителите да подобряват условията на живот в рамките на месец; социалните работници имат чувството, че напоследък преобладават спешните извеждания, а те водят до огромна травма.
- Когато на едно семейство са дадени предписания да подобри условията на живот, то бива насочено към услуги за консултиране и бива информирано, че може да получи еднократна социална помощ; семейства обаче едва ли могат да използват консултациите, поради редица причини: транспортните разходи и необходимото време, търсенето на работа на парче и грижата за много деца; практически съвет как да изпълнят предписанията и как ще се наблюдава напредъкът обикновено не се осигурява.

„Дете от преходно жилище беше избягало за много дълго и аз последна научих, че тя се е върнала. Била е в полицията, разпитвана е от местната комисия, а аз не знаех до следващия ден, че се е върнала“. (Социален работник от ОЗД).

„ – Някой обясни ли ти, че ако искаш, може да имаш адвокат?

– Не.

– Знаеш ли какво е „адвокат“?

– Не.“ (Дете, 10 – 13 год.).

Случай: резидентна грижа

- Новият вид форми на резидентна грижа – центрове за настаняване от семеен тип или преходни/защитени/наблюдавани жилища, изпитват постоянен недостиг на финансиране и персонал, особено по-малките от тях; въпреки това на децата се осигурява стандарт на живот, който персоналът едва ли може да осигури на собствените си деца.
- Стана редовна практика децата със специални поведенчески, психологически или интелектуални нужди да се настаняват в новите домове „в краен случай“; те обаче не са проектирани така, а и персоналът не е достатъчен, нито е подготвен да отговори на тези нужди. Освен това присъствието на тези деца е вредно за другите.
- Децата, които са живели в заведения от стария вид, се оплакват от малтретиране от страна на персонала и другите деца.

„Те имат месо, мед, масло всеки ден... докато ние въкъщи използваме маргарин“. (Социален работник в резидентна услуга).

„Говорим за липса на профилиране, липса на специализирани услуги за деца с поведенчески и емоционални разстройства... Имам два дома, където имаме 2-3 такива деца, с такива диагнози... Искам да ви кажа, че цялата атмосфера в дома е абсолютна провалена“. (Директор на резидентна услуга).

„Като цяло, в дома беше така – когато нещо ми се купи, след няколко дни го крадат... Дори ме нападаха... Децата ме биеха, а големите момчета ме биеха много.“ (Деца 14 – 17 год.).

„– Всички ни бият.

– Всички възпитатели?

– Да.

– А защо ви биеха?

– За да ни накарат да ядем.“ (Дете, 10 – 13 год.).

Случай: приемна грижа

- Макар за интервюта да бяха подбрани само „добри примери“, респондентите споделиха, че в някои случаи качеството на приемната грижа е незадоволително; колкото е по-беден регионът и колкото по-малко услуги има, толкова по-голяма е вероятността за по-лошо качество на услугата.
- Размерът на месечната издръжка, плащана за едно дете в приемна грижа, е около два пъти по-голям от този на помощите, изплащани на семейства на роднини или близки, или 7 – 8 пъти по-голям от помощите, получавани от биологичните семейства; този факт създава икономически интереси по отношение на услугата „приемна грижа“ и в някои случаи действително подхранва процесите в посока разделяне на семейството.
- Когато приемните семейства предоставят качествена услуга, те създават силни емоционални връзки с децата; вписването в регистъра за осиновяване създава голяма житейска несигурност и емоционална нестабилност и повтаря травмата от отблъскването за децата.

„Имам задължение да се грижа и да ги отглеждам като свои собствени деца. Ама не като някои действителни приемни родители... не се грижат за децата така, както трябва“. (Приемен родител).

„Докато децата ми бяха настанени в приемни семейства, случайно срещам единия си син, в много студено време, без яке и по платнени гуменки. И отидохме в първия магазин, и му купихме яке и ботуши“. (Биологичен родител).

„Ако имахме тези пари, щяхме да можем да се грижим за децата си със сигурност“. (Биологичен родител).

„Едно дете се премества от точка А до точка Б. Изчисляваме сума, принадлежна стойност... Какво прави социалната система? Същата работа. НПО-тата какво правят? Същата работа – от А до Б. Можем да вземем някоя сума...“. (Управител на медицински център).

„Когато започнаха да искат да ме осиновят, аз не исках, защото бях свикнал с жената. Там ми беше непознато, не знаех какво ще се случи с мен, нито знам езика, нито нищо. Те са за международно осиновяване, но аз се страхувам. Знаем, че вероятно е глупава, но се страхувах от неизвестното, от факта, че всичко може да се случи и никои не знае“. (Дете, 14 – 17 год.).

„Когато не можеш да създадеш привързаност у едно дете, тогава мисля, че грижата пропада... Ако не научиш детето... тогава някои неща едва ли ще се наваксат, някои почти няма да могат. И те са обич, отговорност и дисциплина, и граници“. (Приемен родител)

Неудовлетворени потребности

Неудовлетворените нужди на социалните работници са много и различни, като нивото на заплащане не е единствената сред основните от тях. Те се нуждаят също, дори още повече, от: (1) обоснована диференциация в нивото на заплащане; (2) обучения и супервизии, осъществени по действително полезен начин; (3) липса на противоречия в правната рамка; (4) уважение и подкрепа от началниците, одиторите, другите институции и широката общественост; (5) други институции ефективно да поемат своите отговорности във връзка със закрилата на детето.

На свой ред доставчиците на услуги се нуждаят от: (1) по-високо ниво на заплащане, за да могат да наемат по-квалифициран персонал; (2) редовно актуализиране на финансовите стандарти при всяко повишение на цените и минималната работна заплата; (3) диверсификация на услугите според различните потребности на децата и настаняването на всяко дете в услуга, подходяща за неговите нужди.

Неудовлетворени потребности на социалните работници

- Възнаграждението не само е изключително ниско, то не отчита образованието, опита, работното натоварване на конкретния човек; извънредното работно време не се плаща; поради значителната разлика в нивото на заплащане хората с опит се местят в секторите на образованието и дори избират работа, която изисква по-ниска квалификация.
- Обемът на работата с документи не оставя достатъчно време за същинската работа: комуникация с потребителите и посещения на терен; съдържанието на различни документи със задължителен характер се припокрива; търси се отговорност не от онези, които не са изготвили съответния документ, а от настоящия социален работник.
- Като изключим ОЗД, органите за закрила на детето по-скоро участват формално; доброто сътрудничество се дължи основно на лични контакти; няма наредби, които да предвиждат санкции за неизпълнение на задълженията.
- Обучението и супервизиите, където изобщо се предоставят, не се оценяват като много полезни, а като доста теоретични и формални; предлагат се решения като обмяна на опит между различните ОЗД и горещи линии за спешна помощ за социални работници, тъй като социалният работник е натоварен с правни и психотерапевтични функции.

„Повечето от тези обучения, макар да са по теми, свързани с работата ни, не са практически насочени и губиш време от работата“. (Социален работник от ОЗД).

„Често се чувствам зле от факта, че младият човек, който е с две магистърски степени, например, получава 400 лв. чисто, че даже и по-малко – за всичката работа, която върши“. (Социален работник от ОЗД).

„Ние също така даваме дежурство на повикване 24 часа в денонощието, един социален работник е дежурен цяла седмица... Но това не се заплаща, не се брои за извънреден труд“. (Социален работник от ОЗД).

„Ако работим с по-малко случаи, наистина ще имаме възможност да прекарваме повече време в реална социална работа, а за мен това е работа на терен, работа с деца и приемни семейства. Повече личен контакт, повече възможности да разговаряме. Ако питате мен, това е нещото, което искам да видя. И това, което наистина ще е от полза за децата. Защото аз мисля, че не помагам на детето по никакъв начин, като изготвям 10 документа...“ (Социален работник от ОЗД).

„Случвало се е да не работим като екип, а всеки да си гледа неговото, и обикновено нещата се прехвърлят на отдел „Закрила на детето“. (Социален работник от ОЗД).

Неудовлетворени потребности на доставчиците на услуги

- Издръжката на потребител следва да се актуализира по-често: сега доставчиците на услуги трябва да компенсират процента на инфлация в рамките на ограничените си бюджети.
- Бюджетите на доставчиците на услуги са изчислени така, че те изпитват постоянен недостиг на персонал; ниските нива на заплатите не позволяват да се наемат млади хора с подходящо образование.
- Резидентните услуги се нуждаят от диверсификация и профилиране, за да отговорят на нуждите на децата, особено тези с различни психични, емоционални и поведенчески състояния; понастоящем персоналът в резидентните заведения няма капацитет да се справи с разнообразните нужди, а съжителството на деца с различни профили води до вреди за тяхното развитие.
- Вътрешните инструкции понякога са в противоречие със съществуващата правна рамка и създават несигурност в някои ситуации; на един и същ социален работник може да се даде предписание да спазва и да не спазва вътрешните инструкции; самата правна рамка също крие противоречия.
- При одитите на работата на социалните работници се следи главно за документално съответствие с изискванията и не се интересуват от съдържанието на случаите: дали социалният работник е успял да постигне някакви резултати за конкретните потребители, или не.
- Физическата сигурност и общественият имидж на социалните работници не се защитава от АСП като работодател; социалните работници са тези, които винаги са обвинявани в медиите за решенията, които са взели, независимо какви са те.

Slavyanka Ivanova (Senior Researcher), Boyan Grigorov, Venera Nikolova, Margarita Todorova, Katrin Dikova, Dimitar Hubanov (Transcription and briefs)

„Така че те преразгледаха стандарта миналата година, а от януари тази година промениха минималната заплата. Трябва да го преразгледат отново. Винаги става със някакво закъснение“. (Директор на резидентна услуга).

„Особено за услуги като нашата, където имаме 8 деца. И по този начин нашият модел не функционира толкова добре в тези финансови рамки и това е причината в новите институции навсякъде децата да са 12 + 2, 14-местен капацитет. Може да има повече финансиране, което да позволи наемането на повече персонал и специалисти. Оставени сме на минимума“. (Директор на резидентна услуга).

„За нас винаги е спешно, винаги е криза, в последния момент се случват нещата... Тук ние трябва да се запознаем с различните социални услуги, профилиране на различните социални услуги и пълна промяна в методиката в зависимост от това как работи услугата“. (Директор на резидентна услуга).

„Те са объркващи, но ти трябва да ги следваш. И като дойдат на проверка, казват: „Не си следвал писмото с насоките“, макар законът да е над писмото с насоките. А аз казвам, че го пише в закона. „Да, но имаш писмо с указания как точно да прилагаш това предписание“. Следваща проверка: „Защо си работил така, трябва да знаеш, че писмото с насоките не отменя прилагането на закона“. И все ти си виновен“. (Социален работник от ОЗД).

2. ИНТЕРВЮТА

Таблица 1. Обзор на интервютата

	Разработващи политиката	Доставчици на услуги	Работещи по случаи (НОЕМА)	Родител(и)/ възрастни	Деца
Централно ниво	9	-		-	-
Враца	-	11	2	5	4
Стара Загора	-	13	3	3	3
Кнежа	-	9	3	3	3
ОБЩО	9	33	8	11	10

Таблица 2. Интервюта, проведени от ПиЕмДжи

София	АСП	Началник отдел „Анализи“
София	АСП	Началник „Инспекторат“
София	АСП	Главен директор на ГД „Социално подпомагане“
София	АСП	Директор на дирекция „Закрила на детето“
София	ДАЗД	Председател на ДАЗД
София	ДАЗД	Главен директор на ГД „Контрол по правата на детето“
София	ДАЗД	Директор на дирекция „Политики и програми за детето, стратегическо развитие и координация“
София	Министерство на вътрешните работи (МВР), Национална полиция	Представител на сектор „Детска престъпност“
	Ministry of Interior, National Police	Representatives of Child Crime Sector
София	Министерство на правосъдието	Директор на дирекция „Международна правна закрила на детето и международни осиновявания“
Враца	ДАЗД	Инспектор в отдел „Мониторинг и контрол – западен“
Враца	АСП	Началник отдел „Закрила на детето“ (ОЗД)
Враца	АСП	Социален работник
Враца	АСП	Социален работник
Враца	Общинска администрация	Началник отдел „Здравеопазване и социални дейности“
Враца	АСП	Експерт по закрила на детето в Регионална дирекция за социално подпомагане
Враца	Център за обществена подкрепа (ЦОП)	Управител на ЦОП
Враца	Звено „Майка и бебе“	Социален работник
Враца	Детска педагогическа стая (ДПС)	Инспектор
Враца	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН)	Секретар на МКБППМН
Враца	Министерство на здравеопазването (МЗ)	Експерт в Регионална здравна инспекция (РЗИ)
Стара Загора	АСП	Началник на ОЗД
Стара Загора	АСП	Социален работник

София	АСП	Началник отдел „Анализи“
Стара Загора	АСП	Експерт по закрила на детето в РДСП
Стара Загора	Общинска администрация	Началник отдел „Здравеопазване и социални дейности
Стара Загора	Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ)	Директор ЦНСТ
Стара Загора	ЦНСТ	Социален работник
Стара Загора	ЦНСТ	Социален работник
Стара Загора	ЦНСТ	Социален работник
Стара Загора	ДПС	Инспектор
Стара Загора	МКБППМН	Секретар на МКБППМН
Стара Загора	МЗ	Експерт в РЗИ
Стара Загора	Министерство на образованието (МОН)	Експерт в Регионално управление на образованието (РУО)
Стара Загора	Сдружение „Свят без граници“	Председател на Управителния съвет (УС)
Кнежа	АСП	Началник на ОЗД
Кнежа	АСП	Социален работник
Кнежа	АСП	Социален работник
Кнежа	АСП	Експерт по закрила на детето в Регионална дирекция за социално подпомагане
Кнежа	МКБППМН	Секретар на МКБППМН
Кнежа	ДПС	Инспектор
Кнежа	ЦОП – Червен бряг	Управител ЦОП
Кнежа	ЦОП – Червен бряг	Социален работник
Кнежа	ЦОП – Червен бряг	Психолог

Таблица 3. Интервюта, проведени от НОЕМА

Място	Уязвимост/ защита	Вид респондент
Стара Загора	Резидентна грижа	Дете
Стара Загора	Резидентна грижа	Социален работник
Стара Загора	Приемна грижа	Дете
Стара Загора	Приемна грижа	Възрастен
Стара Загора	Приемна грижа	Социален работник
Стара Загора	Превенция на разделянето на семействата	Дете
Стара Загора	Превенция на разделянето на семействата	Възрастен
Стара Загора	Превенция на разделянето на семействата	Социален работник
Стара Загора	Насилие	Възрастен
Враца	Конфликт със закона	Дете
Враца	Конфликт със закона	Възрастен
Враца	Конфликт със закона	Социален работник
Враца	Приемна грижа	Дете
Враца	Приемна грижа	Възрастен
Враца	Приемна грижа и резидентна грижа	Социален работник

Място	Уязвимост/ защита	Вид респондент
Враца	Резидентна грижа	Дете
Враца	Увреждания	Дете
Враца	Увреждания	Възрастен
Враца	Увреждания	Възрастен
Враца	Разделяне на семейството	Възрастни
Кнежа	Приемна грижа	Дете
Кнежа	Приемна грижа	Възрастен
Кнежа	Приемна грижа	Социален работник
Кнежа	Приемна грижа	Дете
Кнежа	Приемна грижа	Възрастен
Кнежа	Приемна грижа	Социален работник
Кнежа	Превенция на разделянето на семействата	Дете
Кнежа	Превенция на разделянето на семействата	Възрастен
Кнежа	Превенция на разделянето на семействата	Социален работник
Стара Загора	Кризисен център	Ръководител
Стара Загора	Кризисен център	Социален работник
Стара Загора	ЦОП	Управител
Стара Загора	Дом за медико-социални грижи за деца (ДМСГД)	Директор
Стара Загора	ЦНСТ за деца и младежи с увреждания	Социален работник
Стара Загора	ЦНСТ за деца и младежи с увреждания	Рехабилитатор
Стара Загора	ЦНСТ за деца и младежи с и без увреждания	Директор
Стара Загора	ЦНСТ за деца и младежи без увреждания	Директор
Стара Загора	ЦНСТ за деца и младежи без увреждания	Социален работник
Враца	Дневен център за деца и/или младежи с увреждания	Директор
Враца	Дневен център за деца и/или младежи с увреждания	Социални работници
Враца	ЦНСТ за деца и младежи с увреждания	Директор
Враца	ЦНСТ за деца и младежи с увреждания	Социален работник
Враца	ЦОП	Директор
Враца	ЦОП	Социален работник

Таблица 4. Фокус групи

Момичета на възраст 10 – 13 год.	Стара Загора
Родители/полагачи грижа лица* на/за деца на възраст 10-13 год.	Стара Загора
Момичета на възраст 14-17 год.	Враца
Родители/полагачи грижа лица* на/за деца на възраст 14-17 год.	Враца
Момчета на възраст 14-17 год.	Кнежа
Родители/полагачи грижа лица* на/за деца на възраст 14-17 год.	Кнежа

3. Проучване на човешките ресурси в социалната сфера

3.1. Обзор и методика

Осъществено от екипа проучване е под формата на отворено онлайн консултиране с членове на екипите в ОЗД. Отворено бе за попълване в периода 20 – 26 март 2019 г. и бе разпратено от дирекция „Закрила на детето“ в АСП до всички ОЗД. Осигурен бе специално за случая линк към проучването¹. Началниците на ОЗД отговарят за попълването на анкетата и набирането на респонденти сред останалата част от персонала – социални работници, психолози, юристи, експерти и др. От наетите понастоящем в ОЗД 835 души в цялата страна анкетата е попълнена изцяло² от 712 души.

Проучването се осъществи чрез платформа, съобразена с Общия регламент за защита на личните данни, и анонимността на респондентите е гарантирана. Няма въпроси, конкретно търсещи информация, която може да доведе до потенциално идентифициране на респондента.

3.2. Профил на респондентите в проучването

Въпрос 1: Каква длъжност изпълнявате в отдела?

Таблица 1. Длъжност на респондентите в проучването

Длъжност	Брой респонденти	Процентен дял
Главен социален работник	94	13%
Началник на ОЗД	146	21%
Младши експерт	4	1%
Младши/старши юриконсулт	13	2%
Психолог	8	1%
Социален работник	437	61%
Без отговор	10	1%
Общо	712	100%

Въпрос 2: От колко години работите в ОЗД?

Таблица 2. Брой години с опит в ОЗД

Длъжност	Повече от 10 год.	До 1 год.	До 10 год.	До 3 год.	До 5 год.
Главен социален работник	58	7	21	3	5
Началник на ОЗД	98	4	25	11	8
Младши експерт	0	4	0	0	0
Младши/старши юриконсулт	1	5	4	0	3
Психолог	6	0	0	2	0
Социален работник	109	77	101	91	59
Без отговор	0	3	4	1	2
Общо	272 (38%)	100 (14%)	155 (22%)	108 (15%)	77 (11%)

1 Едно от ограниченията на проучването е, че поради съобщаване за лоши материални условия в ОЗД екипът трябваше да даде разрешение за запис на множество попълвания от едно и също устройство. Тук се отваря „вратичка“ за евентуално многократно попълване от едно и също лице. Попълнени анкети с идентични отговори са изключени от окончателния брой.

2 Първоначално са записани 753 отговора, но 41 са пропуснати поради дублиращи се отговори и множество случаи, в които предполагаемото време за попълване е по-малко от 3 минути, при положение че средното време за попълване надвишава 10 мин.

Въпрос 3: Колко години сте работили като социален работник във или извън системата на АСП?

Таблица 3. Години трудов стаж като социален работник

Длъжност	Брой години трудов стаж като социален работник				
	Повече от 10 год.	До 1 год.	До 10 год.	До 3 год.	До 5 год.
Главен социален работник	66	3	16	2	7
Началник на ОЗД	111	1	25	6	3
Младши експерт	0	4	0	0	0
Младши/старши юриконсулт	4	4	1	3	1
Психолог	6	0	1	0	1
Социален работник	154	70	91	78	44
Без отговор	2	3	4	0	1
Общо	343 (48%)	85 (12%)	138 (19%)	89 (13%)	57 (8%)

Въпрос 6: Колко служители работят във Вашето звено?

Таблица 4. Численост на персонала в звеното, в което работят, според респондентите в проучването

Длъжност	Численост на персонала в звеното				
	Между 10 и 20	Между 5 и 10	Под 5	Над 20	Без отговор
Главен социален работник	14	52	26	2	0
Началник на ОЗД	6	44	93	1	2
Младши експерт	0	2	2		0
Младши/старши юриконсулт	1	12	0	0	0
Психолог	1	4	1	2	0
Социален работник	43	195	180	14	5
Без отговор	2	2	1	2	3
Общо	67	311	303	21	10

3.3. Обучение, квалификация и супервизия на респондентите в проучването

Въпрос 4: Какво е Вашето образование?

Таблица 5. Вид образование на респондентите

Длъжност	Вид образование						не важи
	Средно	Висше	Висше – хуманитарна насоченост	Висше – право	Висше – психология	Висше – социална работа	
Главен социален работник	0	12	24	1	10	47	
Началник на ОЗД	0	25	23	3	17	78	0
Младши експерт	0	1	2	0	0	1	0
Младши/старши юриконсулт	0	0	3	10	0	0	0
Психолог	0	0	0	0	8	0	0
Социален работник	44	109	116	4	32	130	2
Без отговор	0	2	1	2	0	3	2
Общо	44	149	169	20	67	259	4
Процентен дял	6%	21%	24%	3%	9%	36%	1%

Въпрос 5: Какво допълнително обучение сте преминали в системата на АСП (попълнете всичко, което е вярно) и до каква степен то е повишило професионалната Ви квалификация?

Таблица 6. Тип обучение

Обучение	Встъпително обучение	Обучение на АСП	Обучение от НПО
Не мога да реша	28 (4%)	18 (3%)	21 (3%)
Нямало е обучение	259 (36%)	166 (23%)	192 (27%)
Не беше толкова полезно	30 (4%)	58 (8%)	37 (5%)
Доста полезно	281 (39%)	360 (51%)	290 (41%)
Без отговор	114 (16%)	110 (15%)	172 (24%)

Въпрос 12: Участвали ли сте в супервизия/интервизия през последната календарна година (2018) и ако сте, с кого (впишете броя супервизии)?

Таблица 7. Видове предприети супервизии

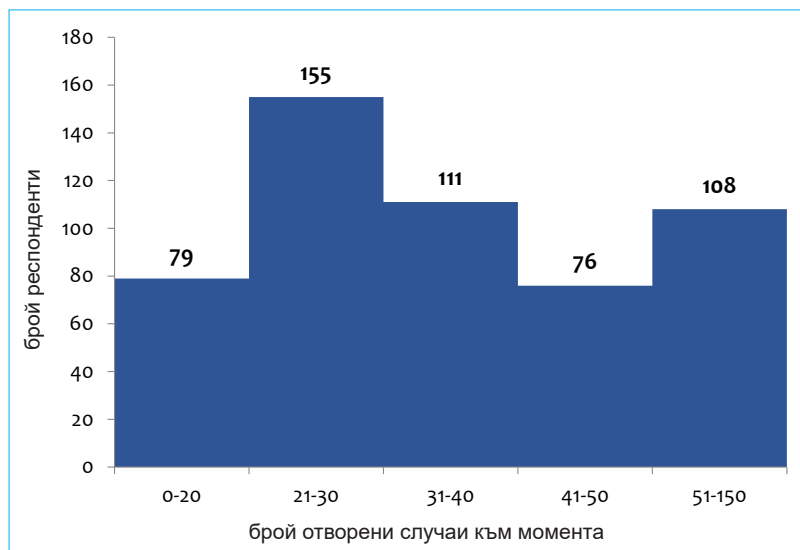
Вид супервизии	Не	Индивидуални	Групови	Интервизия
Супервизия от АСП	356 (69,8%)	5 (1,0%)	86 (16,9%)	63 (12,4%)
Супервизия от ДАЗД	312 (90,4%)	2 (0,6%)	9 (2,6%)	22 (6,4%)
Супервизия от фирма	312 (87,2%)	2 (0,6%)	21 (5,9%)	23 (6,4%)
Друг вид супервизия	303 (78,3%)	0 (0,0%)	46 (11,9%)	38 (9,8%)

3.4. Работно натоварване

Въпрос 7: Бихте ли споделили следната информация относно работното си натоварване, моля:

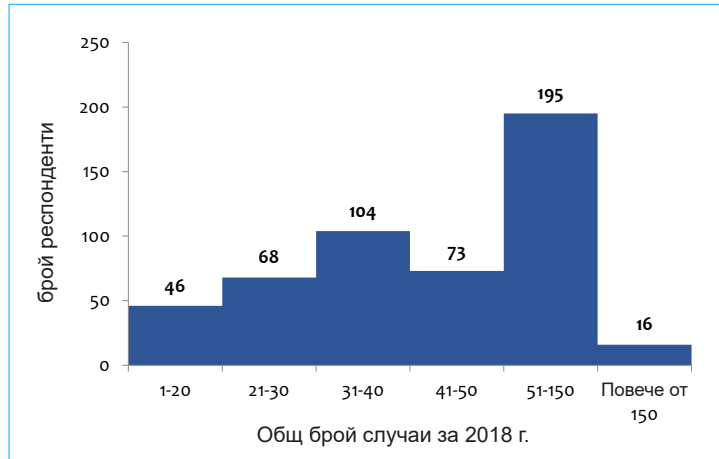
- Колко отворени случая имате в момента?
- Общ брой случаи, по които сте работили през последната календарна година (2018)?
- Среден брой случаи месечно, по които сте работили през последната година?

Фигура 1. Разпределение на отворените случаи към момента

ОТВОРЕНИ СЛУЧАИ КЪМ МОМЕНТА	
средно аритметично	39,01
стандартно отклонение	22,84
медиана	33
минимум	0
максимум	145

Фигура 2. Разпределение на общия брой случаи

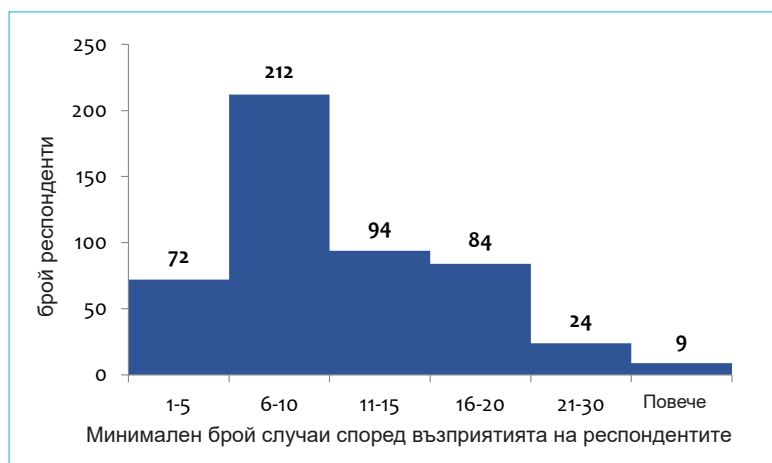

ОБЩ БРОЙ СЛУЧАИ	
средно аритметично	60,88
стандартно отклонение	69,81
медиана	46
минимум	0
максимум	636

Въпрос 8: Как бихте дефинирали границите на работното натоварване на служителите по отношение на броя отворени случаи, по които един социален работник може да работи на година?

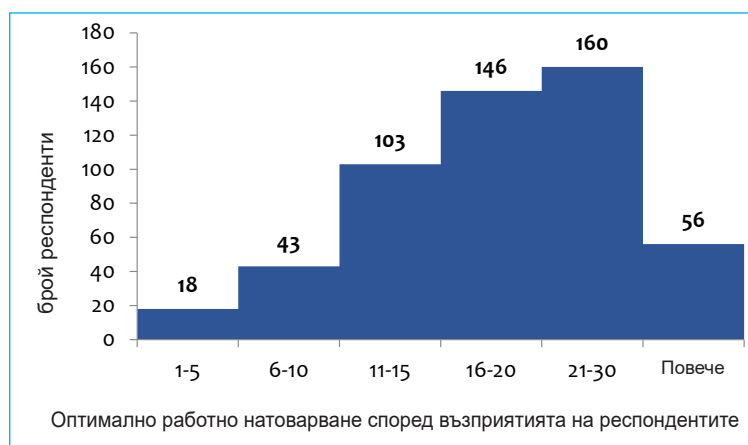
- Минимално работно натоварване (минимален брой случаи, с които работникът има непълно работно натоварване)
- Оптимален брой случаи (среден брой, който позволява качествена работа)
- Максимален брой случаи (брой случаи, които изискват реорганизация на работата/наемане на нови служители и при които качеството на работата пада)

Фигура 3. Разпределение на минималния брой случаи според възприятието на респондентите

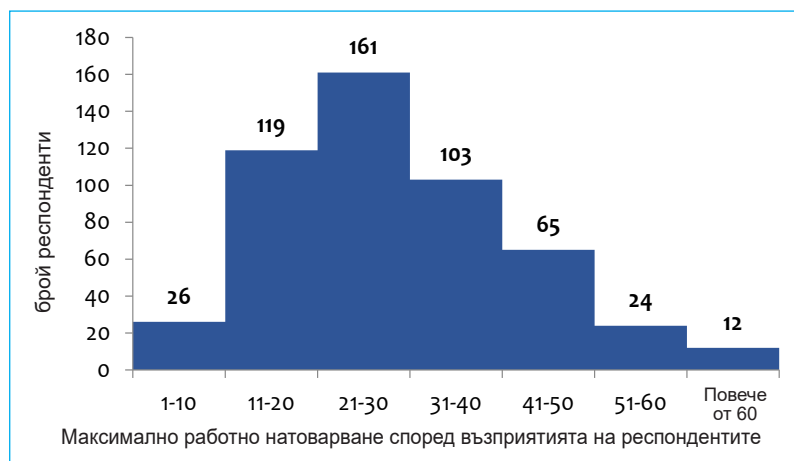
МИНИМАЛЕН БРОЙ СЛУЧАИ СПОРЕД ВЪЗПРИЯТИЯТА НА РЕСПОНДЕНТИТЕ	
средно аритметично	13,15
стандартно отклонение	7,66
медиана	10
минимум	0
максимум	70

Фигура 4. Разпределение на оптималното работно натоварване според възприятията на респондентите

ОПТИМАЛНО РАБОТНО НАТОВАРВАНЕ СПОРЕД ВЪЗПРИЯТИЯТА НА РЕСПОНДЕНТИТЕ	
средно аритметично	22,17
стандартно отклонение	9,63
медиана	20
минимум	1
максимум	60

Фигура 5. Разпределение на максималното работно натоварване според възприятията на респондентите

МАКСИМАЛНО РАБОТНО НАТОВАРВАНЕ СПОРЕД ВЪЗПРИЯТИЯТА НА РЕСПОНДЕНТИТЕ	
средно аритметично	32,07
стандартно отклонение	14,87
медиана	30
минимум	1
максимум	100

Въпрос 10: Бихте ли опитали да прецените каква част от работното си време (като процентен дял) сте прекарвали в различни служебни дейности през последния месец (ако смятате, че последният месец не е типичен, попълнете за предишни месеци)?

Таблица 8. Работно време на социалните работници, разпределено по видове служебни дейности

Вид служебна дейност	Процентен дял
Работа с документи	25,7%
Работа по отворени случаи	23,5%
Посещения в семейства	10,8%
Пряка работа с детето/семейството	10,1%
Пътуване	6,1%
Комуникация с други институции	5,0%
Срещи с деца, ползващи социални услуги	4,3%
Екипни срещи	4,3%
Посещения при доставчици на услуги	4,0%
Явяване в съда по разглеждани дела	4,0%
Работа със и в училища	3,8%

Въпрос 11: Бихте ли посочили броя и категорията, в която попадат Вашите отворени случаи?

Таблица 9. Среден дял на съответната категория случаи в работното натоварване на социалния работник

Категория случаи	Процентен дял
Случаи за превенция на изоставянето на дете	22,2%
Случаи с приемна грижа	14,2%
Случаи с резидентна грижа	12,0%
Случаи на деца с увреждания	11,0%
Случаи на отпадане от училище	10,9%
Случаи за реинтегриране в семейството	10,1%
Случаи на деца с рисково поведение	9,7%
Случаи на осиновяване	7,6%
Случаи, свързани със сексуалното здраве	3,9%
Случаи, свързани с насилие	3,7%
Случаи с деца в конфликт със закона	2,9%
Случаи на злоупотреба с алкохол	0,9%
Случаи на деца мигранти	0,5%

3.5. Мотивация и ефективност

Въпрос 13: Според Вас коя от следните промени би повишила мотивацията на персонала и би довела до справяне с тежестта?

Таблица 10. Възможни промени, които биха могли да допринесат за мотивираността и ефективността на социалните работници

Мярка	Много вероятно да допринесе	Донякъде вероятно да допринесе	Донякъде вероятно да не допринесе	Не би допринесла изобщо	Не мога да реша	Без отговор
Повишение на основната заплата с 20%	96 (19,9%)	293 (60,8%)	54 (11,2%)	33 (6,8%)	6 (1,2%)	230
Повишение на основната заплата с 40%	520 (87,8%)	61 (10,3%)	2 (0,3%)	1 (0,2%)	8 (1,4%)	120
Заплащане за извънреден труд	393 (66,4%)	132 (22,3%)	28 (4,7%)	14 (2,4%)	25 (4,2%)	120
Въвеждащо обучение	307 (51,3%)	208 (34,7%)	45 (7,5%)	13 (2,2%)	26 (4,3%)	113
Продължаващо специализирано обучение	175 (30,2%)	249 (43,0%)	80 (13,8%)	21 (3,6%)	54 (9,3%)	133
Професионална супервизия и методическа подкрепа на специалистите	281 (46,9%)	250 (41,7%)	45 (7,5%)	9 (1,5%)	14 (2,3%)	113
Задължителни изисквания (стандарты) за образование при кандидатстване за длъжност „социален работник“	300 (50,8%)	182 (30,8%)	60 (10,2%)	21 (3,6%)	27 (4,6%)	122
Въвеждане на система за професионално развитие	377 (63,4%)	170 (28,6%)	24 (4,0%)	7 (1,2%)	17 (2,9%)	117
Деполитизация	211 (36,5%)	133 (23,0%)	75 (13,0%)	46 (8,0%)	113 (19,6%)	134
Пълно ресурсно обезпечаване за ежедневните дейности	476 (79,5%)	107 (17,9%)	7 (1,2%)	2 (0,3%)	7 (1,2%)	113
Подобряване на условията на работа	451 (74,8%)	134 (22,2%)	10 (1,7%)	3 (0,5%)	5 (0,8%)	109
Закрила от физически заплахи и подобряване на обществения имидж	538 (88,3%)	56 (9,2%)	8 (1,3%)	2 (0,3%)	5 (0,8%)	103

Брой респонденти: 712

Въпрос 14: Моля, посочете до каква степен сте съгласни, че следните промени ще се отразят на ефективността на служителите на АСП?

Таблица 11. Вероятни промени, които могат да допринесат за ефективността на социалните работници от АСП

Мярка	Напълно съм съгласен	По-скоро съм съгласен	Не мога да изразя нито съгласие, нито несъгласие	По-скоро не съм съгласен	Съвсем не съм съгласен	Не мога да реша	Без отговор
Възможност за личен контакт и получаване на методически насоки от дирекция „Закрила на детето“ на централно ниво	295 (50,7%)	178 (30,6%)	57 (9,8%)	20 (3,4%)	6 (1,0%)	26 (4,5%)	103
Въвеждане на стандарти за работното натоварване	488 (82,6%)	75 (12,7%)	12 (2,0%)	6 (1,0%)	3 (0,5%)	7 (1,2%)	94
Интегриране на информационната система на АСП със системите на други институции	419 (71,6%)	123 (21,0%)	19 (3,6%)	6 (1,0%)	1(0,2%)	17 (2,9%)	100
Осигуряване на транспортни средства за покриване на повече населени места	479 (82,0%)	81 (13,9%)	10 (1,7%)	1 (0,2%)	2 (0,3%)	11 (1,9%)	101
Редовна професионална супервизия на социалните работници	341 (58,2%)	194 (33,1%)	28 (4,8%)	6 (1,0%)	6 (1,0%)	11 (1,9%)	99
Увеличаване на единните стандарти за делегирани от държавата дейности (услуги)	305 (53,0%)	169 (29,4%)	46 (8,0%)	13 (2,3%)	7 (1,2%)	35 (6,1%)	110
Оптимизиране на механизма за въвеждане и управление на информация	445 (76,9%)	100 (17,3%)	15 (2,6%)	3 (0,5%)	2 (0,4%)	14 (2,4%)	106
Посредници, улесняващи комуникацията (в езиково отношение)	203 (35,8%)	210 (36,6%)	94 (16,4%)	32 (5,6%)	15 (2,6%)	20 (3,5%)	111
Въвеждане на допълнителни услуги в общината	340 (58,8%)	142 (24,6%)	44 (7,6%)	25 (4,3%)	11 (1,9%)	16 (2,8%)	107
Редовни оценки за идентифициране на нуждата от услуги в общините и тяхната ефективност	275 (47,7%)	206 (35,7%)	51 (8,8%)	6 (1,0%)	7 (1,2%)	32 (5,6%)	108
Намаляване на административната тежест и оптимизиране процеса на обработка на документи	512 (87,2%)	63 (10,7%)	7 (1,2%)	2 (0,3%)	0 (0,0%)	3 (0,5%)	98
Вътрешна специализация в отделите	348 (59,9%)	144 (24,8%)	36 (6,2%)	22 (3,8%)	11 (1,9%)	20 (3,5%)	104

Брой респонденти: 685

Въпрос 15: До каква степен сте съгласни, че следните промени ще подобрят качеството на грижата в рамките на системата за закрила на детето?

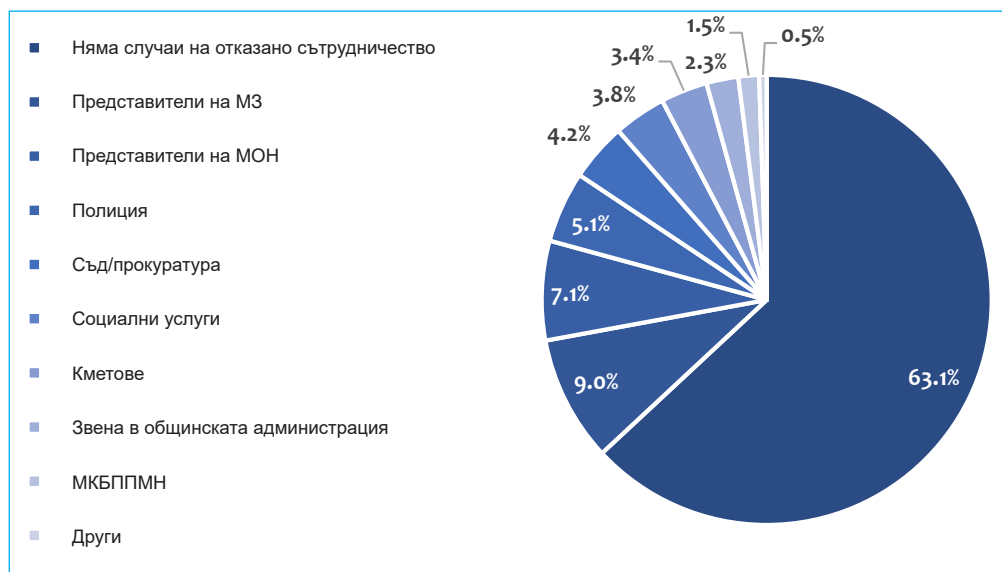
Таблица 12. Възможни промени, които биха могли да подобрят качеството на грижата в рамките на системата за закрила на детето

Мярка	Напълно съгласен	По-скоро съгласен	Не мога да изразя нито съгласие, нито несъгласие	По-скоро не съм съгласен	Съвсем не съм съгласен	Не мога да реша	Без отговор
Въвеждане на стандарт за оценка на риска с ясни критерии и показатели за откриване на случаи чрез пренатална и постнатална превенция на изоставянето	415 (70,2%)	137 (23,2%)	22 (3,7%)	6 (1,0%)	0 (0,0%)	11 (1,9%)	94
Подобряване на критериите за оценка на родителския капацитет	379 (63,9%)	160 (27,0%)	28 (4,7%)	15 (2,5%)	2 (0,3%)	9 (1,5%)	92
Повишаване на критериите за подбор, квалификацията и броя на служителите в услугите от резидентен тип	364 (62,3%)	159 (27,2%)	31 (5,3%)	3 (0,5%)	1 (0,2%)	26 (4,5%)	101
Промяна в критериите за подбор на приемни семейства	401 (69,0%)	134 (23,1%)	19 (3,3%)	8 (1,4%)	3 (0,5%)	16 (2,8%)	104
Подобряване на професионалната компетентност на персонала в екипите за приемна грижа	371 (64,0%)	156 (26,9%)	29 (5,0%)	2 (0,3%)	1 (0,2%)	21 (3,6%)	105
Приемане на точни критерии и показатели за качество (не за условията) на социалните услуги за деца и приемната грижа	387 (66,4%)	156 (26,8%)	22 (3,8%)	5 (0,9%)	0 (0,0%)	13 (2,2%)	102
Законово регламентирано задължение на другите ангажирани институции да сътрудничат при работата по закрила на детето и да участват в съвместните действия	470 (80,2%)	85 (14,5%)	18 (3,1%)	0 (0,0%)	1 (0,2%)	12 (2,0%)	99
Предвиждане на санкция за неизпълнение на ангажиментите по координационния механизъм и за формално участие в съвместните дейности	340 (58,1%)	136 (23,2%)	51 (8,7%)	14 (2,4%)	8 (1,4%)	36 (6,2%)	100

Брой на респондентите: 685

Въпрос 16: През последните 6 месеца получавали ли сте отказ за сътрудничество от страна на следните институции, занимаващи се със закрила на детето?

Фигура 6. Дял на отказите за сътрудничество

Брой респонденти: 619

Въпрос 17: Колко често отразявате мнението на детето в изготвените от Вас доклади и протоколи?

Таблица 13. Отговори на въпрос 17

	Винаги	Понякога	Понякога не е отразено	Никога	Не мога да реша	Без отговор
При подготовка на оценка на риска	307 (51%)	197 (33%)	41 (7%)	33 (6%)	19 (3%)	117
При предприемане на мярка за извеждане от семейството	277 (47%)	207 (35%)	49 (8%)	37 (6%)	22 (4%)	122
При процедура по реинтеграция	369 (62%)	149 (25%)	35 (6%)	21 (4%)	22 (4%)	118
При изготвяне/актуализиране на план за действие или план за грижа	416 (68%)	141 (23%)	31 (5%)	12 (2%)	14 (2%)	100

4. Финансов анализ

Тип	Бюджетна линия	Институция	Заложен бюджет	Брой случаи	Изплатени финансови помощи за 2018	Разлика между заложен бюджет и изплатени помощи
Държавен бюджет	1500.05.01 Бюджетна програма „Закрила на децата чрез преход от институционални грижи към алтернативни грижи в семейна среда“	Министерство на труда и социалната политика (МТСП)				
	Общо институционални разходи		9 688 100			
	Персонал		8 483 100			
	Оперативни разходи		1 200 000			
	Капиталови разходи		5 000			
	Административни разходи по бюджетни линии:					
	Национална телефонна линия за деца – 116111		250 000			
	Съвет на децата и целеви инспекции в страната (планирани и по сигнал)		300 000			
	Подкрепа, предлагана по Закона за закрила на детето (ЗЗД)		8 635 000	3 359	7 528 794	13%
Приемни семейства по ЗЗД	1 470 000	138	1 341 156	9%		
ОБЩО			20 343 100			

Тип	Бюджетна линия	Институция	Заложен бюджет	Размер на индивидуалната финансова помощ	Брой подпомогнати лица	Общо изплатени суми	Разлика между заложен бюджет и изплатени суми	Разлика спрямо 2017 г.
Държавен бюджет	1500.05.02 Бюджетна програма „Подпомагане на семействата с деца“	МТСП						
	Общо институционални разходи		24 034 600					
	Персонал		21 034 600					
	Оперативни разходи		3 000 000					
	Социални плащания:							
	Еднократна помощ при бременност		2 100 000	150	10 813	1 622 550	23%	-13%
	Еднократна помощ при раждане		24 350 100	1-во дете – 200; 2 – 600; 3-то – 300; 4-то – 200	64 519	25 423 116	-4%	-2%
	Еднократна помощ при осиновяване		175 000	250	466	109 950	37%	16%
	Еднократна помощ за отглеждане на близнаци		2 520 000	1200	2 075	2 408 603	4%	-2%
	Еднократна помощ за майки (или майки осиновителки) студентки редовна форма на обучение		1 440 000	2880	332	951 433	34%	-52%
	Еднократна помощ за записани в първи клас ученици		11 500 000	250	35 544	8 846 561	23%	-8%
	Целева помощ за безплатно пътуване с железопътния или автобусен транспорт веднъж годишно		667 000		8 521	437 353	34%	-8%
	Месечна помощ за отглеждане на дете до 1 год.		18 960 000	100	13 641	16 412 814	13%	-2%
	Месечна помощ за отглеждане на дете до завършване на средното му образование, но не по-късно от 20-годишна възраст		345 866 900	1 дете – 40; 2 – 90; 3 – 135 4 – 145	392 161	314 139 654	9%	1%
	Месечна добавка за отглеждане на дете с трайно увреждане		161 104 000		26 623	170 816 806	-6%	6%
ОБЩО (институционални + социални плащания)			592 717 600					
ОБЩО (социални плащания)			568 683 000			541 168 840	5%	

Тип	Бюджетна линия	Общо	От държавния бюджет	Общинско съфинансиране (0,02) или финансиране (0,6)	Прехвърлен остатък от 2017 (0,03)	Източник на информация и допускания
Бюджет за делегирани към общините дейности	Сигурност и защита:					Решение на Министерски съвет за приемане на стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели за 2018 г. Член 45 от Постановление №332 от 22 декември 2017 г. относно изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2018 г.
	Полиция, вътрешен ред и сигурност: Местна комисия за борба с противообществените прояви, центрове за превенция и консултативни кабинети, обществени възпитатели	12 458 880	11 865 600	237 312	355 968	брой 2060 стандарт 5760
	Полиция, вътрешен ред и сигурност: Детски педагогически стаи и районни полицейски инспектори					Не важи
	Функция „Социално осигуряване, подпомагане и грижа“ – „Специализирани институции за предоставяне на социални услуги“:					
	Домове за деца, лишени от родителска грижа (ДДЛРГ)	4 202 079	4 001 980	80 040	120 059	брой 499 стандарт 8020
	Функция „Социално осигуряване, подпомагане и грижа“ – „Социални услуги, предоставяни в общността“:					
	Дневни центрове за деца и/или възрастни с увреждания	31 152 744	29 669 280	593 386	890 078	брой 4376 стандарт 6780
	Дневни центрове за деца и/или възрастни с тежки множествени увреждания	1 179 675	1 123 500	22 470	33 705	брой 150 стандарт 7490
	Дневни центрове за деца с увреждания – седмична грижа	974 757	928 340	18 567	27 850	брой 133 стандарт 6980
	Центрове за социална рехабилитация и интеграция	14 480 550	13 791 000	275 820	413 730	брой 4597 стандарт 3000
	Центрове за обществена подкрепа	16 856 459	16 053 770	321 075	481 613	брой 5129 стандарт 3130
	Социални учебно- професионални центрове	845 250	805 000	16 100	24 150	брой 125 стандарт 6440
	Защитени домове за хора с умствена изостаналост	7 461 878	7 106 550	142 131	213 197	брой 803 стандарт 8850
	Защитени домове за хора с психични разстройства	3 109 050	2 961 000	59 220	88 830	брой 329 стандарт 9000
	Защитени домове за хора с физически увреждания	1 190 322	1 133 640	22 673	34 009	брой 141 стандарт 8040
	Звено „Майка и бебе“	714 893	680 850	13 617	20 426	брой 85 стандарт 8010
	Центрове за работа с деца на улицата (ЦРДУ)	3 195 108	3 042 960	60 859	91 289	брой 409 стандарт 7440
	Кризисни центрове (КЦ)	2 650 725	2 524 500	50 490	75 735	брой 275 стандарт 9180
	ЦНСТ за деца и младежи без увреждания	18 220 965	17 353 300	347 066	520 599	брой 1789 стандарт 9700
	ЦНСТ за деца и младежи с увреждания, нуждаещи се от постоянна медицинска грижа	21 326 886	20 311 320	406 226	609 340	брой 1754 стандарт 11580
Преходни жилища	1 732 773	1 650 260	33 005	49 508	брой 218 стандарт 7570	
Месечна помощ за ученици	1 626 768	1 626 768			брой 4108 стандарт 33	
TOTAL		141 752 993				

Тип	Бюджетна линия	Сума	Източник на информация и допускания
Общинско финансиране (собствени услуги)	София – Общински социални услуги	7 812 418	Източник: Бюджет на Софийска община https://www.sofia.bg/web/guest/2018-financial-year . Общият размер на финансирането за общински социални услуги е 13 020 697. Допускаме, че поне 60% от заделения общински бюджет ще бъдат насочени към услугите за деца.
	Варна – Общински социални услуги	4 285 735	Източник: Бюджет на община Варна Община Варна - https://www.varna.bg Общият размер на финансирането за общински социални услуги е 7142892. Допускаме, че поне 60% от заделения общински бюджет ще бъдат насочени към услугите за деца.
	Варна – Програма за превенция на рисковото поведение сред деца и млади хора	310 000	Източник: Бюджет на община Варна https://www.varna.bg
	Пловдив – Общински социални услуги	1 025 742	Източник: Бюджет на община Пловдив https://www.plovdiv.bg/item/budget-and-finance/ . Общият размер на финансирането за общински социални услуги е 1 709 570. Допускаме, че поне 60% от заделения общински бюджет ще бъдат насочени към услугите за деца.
ОБЩО		13 433 895	

Тип	Бюджетна линия	Сума	Източник на информация и допускания
Европейско финансиране	Оперативна програма „Региони в растеж“ – „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца“	6 429 992	Източник на информация: http://2020.eufunds.bg/ Средна годишна сума от общата сума по съответния приоритет. Изчислено на база заложен бюджет.
	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ – „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“:		
	Услуги за ранно детско развитие	5 425 548	
	Подкрепа за деинституционализацията на грижите за деца и млади хора	426 274	
	Повишаване на капацитета на служителите в сферата на закрилата на деца, социалните услуги и социалното подпомагане	2 480 000	
	Приемна грижа 2015	19 486 286	
	Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование – Компонент 1	2 872 616	
	Създаване на равни възможности	671 422	
	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ – „Модернизация на институциите в сферата на социалното включване, здравеопазването, равните възможности и недискриминацията и условията на труд“:		
	Повишаване на капацитета на служителите в сферата на закрилата на детето, социалните услуги и социалното подпомагане	1 520 000	
	Развитие на ефективни политики за спазване правата на децата и участието им в механизма за вземане на решения при формиране на държавната политика, насочена към тях	71 429	
	Нови стандарти за социални услуги	246 211	
	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ – „Образователна среда за активно социално приобщаване“:		
	Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение	2 484 273	
Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване на достъпа до образование – Компонент 1	2 211 683		
TOTAL		44 325 733	

Тип	Бюджетна линия	Сума	Източник на информация и допускания
Дарения	SOS детски селища		Индивидуални и корпоративни дарения на 5-те най-големи НПО, работещи в сферата на закрилата на детето. Източник на данни: годишни доклади на организациите за 2017 г. и 2016 г. (Карин дом).
	Индивидуални дарения	589 209	
	Корпоративни дарения	1 442 013	
	Фондация „За нашите деца“		
	Индивидуални дарения	111 000	
	Корпоративни дарения	422 000	
	Фондация „Кедър“		
	Индивидуални дарения	215 289	
	Корпоративни дарения	314 923	
	Карин дом	946 000	
	Фондация „Конкордия България“		
	Социални проекти на „Конкордия“	1 237 000	
	Дарения	79 000	
ОБЩО		5 356 433	

5. Техническо задание

ТЕХНИЧЕСКО ЗАДАНИЕ

ЗА АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО В БЪЛГАРИЯ

1. КОНТЕКСТ

Настоящият модел на системата за закрила на детето в България е регламентиран в Закона за закрила на детето (ЗЗД), приет през 2000 г. По смисъла на този закон „закрила на детето“ е система от законодателни, административни и други мерки за гарантиране правата на всяко дете. Той предвижда 13 мерки за закрила и определя органите за закрила на детето и техните отговорности.

По смисъла на ЗЗД органите за закрила на детето са: председателят на Държавната агенция за закрила на детето; министърът на труда и социалната политика, министърът на вътрешните работи, министърът на образованието и науката, министърът на правосъдието, министърът на външните работи, министърът на културата, министърът на здравеопазването и кметовете на общини.

Основните функции и прякото осъществяване на дейностите по закрила на детето са възложени на два отделни административни органа – Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) и Агенцията за социално подпомагане (АСП) – изпълнителна агенция към министъра на труда и социалната политика.

Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) е създадена на 1 януари 2001 г. към Министерския съвет (МС) и е упълномощена да изпълнява следните функции: управление, координация, контрол в областта на закрилата на детето, управление на национални и регионални програми, осигуряване на методически указания на отделите „Закрила на детето“ (ОЗД), инициране на и участие в разработването на съответната нормативна уредба, контрол по спазването на правата на детето, поддръжка на национална информационна система за деца в риск, лицензиране на частните доставчици на услуги. ДАЗД има 4 териториални отдела за наблюдение на спазването на стандартите за социални услуги за деца и правата на детето.

Агенцията за социално подпомагане (АСП) е изпълнителна агенция към МТСП и изпълнява следните основни функции: дейност по предоставяне на социални помощи и семейни помощи за деца, осигуряване на социални услуги, контрол по спазването на утвърдени критерии и стандарти за социални услуги, издаване на решения за разкриване и закриване на социални услуги, които са делегирани от държавата дейности, регистрация на юридически и физически лица (регистрирани по Търговския закон³) като доставчици на услуги. АСП има структури на общинско и областно ниво. На общинско ниво са дирекциите „Социално подпомагане“ (ДСП) с по 3 отдела – „Социална закрила“, „Интеграция на хора с увреждания“ и „Закрила на детето“. Отделите „Закрила на детето“ (ОЗД) са специализираните структури на местно ниво, които отговарят за закрилата на детето. На областно ниво има регионални дирекции за социално подпомагане (РДСП), на които е възложено да координират и контролират дейността на ДСП, попадащи в техния териториален обхват, и да ръководят комисиите по осиновяване и приемна грижа. АСП има 147 ДСП и съответно в техните рамки също толкова ОЗД. Към 28.02.2018 в ОЗД има назначени 889 служители на следните длъжности: началник отдел „Закрила на детето“, главен социален работник, главен експерт психолог, младши експерт психолог,

3 Търговски закон от 1991 г.

юрисконсулт, главен юрисконсулт и социален работник. ОЗД носят основната отговорност за управлението на случаите с деца в риск и изпълнението на мерки за закрила по ЗЗД, включително настаняване извън биологичното семейство.

Останалите органи по закрила на детето имат по-ограничен кръг от отговорности за оказване на пряка подкрепа на децата. Те всички съвместно разработват и участват в реализирането на националната политика за закрила на детето.

Отделните им задължения са, както следва:

Министерство на труда и социалната политика (МТСП):

- ръководи, координира и контролира осъществяването на социалната политика на държавата в подкрепа на децата и семействата;
- подпомага и насърчава сътрудничеството с гражданските организации с цел активното им участие в процеса на формулиране, изпълнение и наблюдение на политиката по закрила на детето;
- ръководи, координира и контролира дейностите, свързани с насърчаването и подкрепата на отговорното родителство;
- ръководи, координира и контролира разработването на проекти на нормативни актове, стратегии, програми, планове за действие и доклади в областта на демографската политика, социалните услуги, семейството и децата.

Министерство на вътрешните работи (МВР):

- предоставя полицейска закрила на дете чрез специализираните органи на МВР;
- участва в осъществяването и контрола на специализираната закрила на деца на обществени места;
- осъществява контрол по отношение на преминаването на деца през българската държавна граница.

Министерство на науката и образованието (МОН):

- осигурява безопасността на децата в държавните училища и детски градини в системата на предучилищното и училищното образование;
- чрез регионалните управления на образованието осигурява взаимодействие с органите за управление на специализираните институции в сферата на резидентния тип услуги с цел установяване на образователните потребности на всяко дете и осигуряване на подходящо обучение;
- осъществява дейности по превенция и разрешаване на проблема с учениците, които не посещават училище;
- участва в осъществяването на специалната закрила на децата с изявени дарби.

Министерство на правосъдието (МП):

- ръководи дейностите, свързани с международното осиновяване по Семейния кодекс и осъществява функциите, възложени на Министерството на правосъдието като централен орган по международните конвенции в областта на международното осиновяване и закрилата на децата;
- осигурява безопасността на децата, които изтърпяват наказание лишаване от свобода в поправителни домове, пребивават в затвори и затворнически общежития или са задържани в следствени арести;
- предприема действия по проучване на възможностите за предлагане и сключване на двустранни договори с държавите – страни по Конвенцията за защита на децата и сътрудничество в областта на международното осиновяване, съставена в Хага,

по отношение на международното осиновяване на деца със здравословни проблеми или специфични потребности.

Министерство на външните работи (МВНР):

- осигурява защита на правата и интересите на децата – български граждани, извън страната;
- участва в изпълнението и контрола по изпълнението на задълженията на Република България към други държави и международни организации в областта на правата на децата;
- координира и участва в подготовката, сключването и изпълнението на международни договори в областта на правата на децата.

Министерство на културата (МК):

- осигурява откриването, подпомагането и обучението на деца с изяви дарби в областта на културата;
- провежда политика за закрила и развитие на културата, подпомагаща умственото, духовното, моралното и социалното развитие на детето;
- осигурява безопасността на децата в училищата и организационните структури в системата на Министерството на културата.

Министерство на здравеопазването (МЗ):

- осъществява контрол върху осигуряването на достъпна и качествена медицинска помощ с приоритет за децата, бременните и майките на деца до една година;
- контролира дейността на центровете за медико-социална грижа;
- ръководи и контролира дейностите по опазване здравето на децата за осигуряване на най-високия достижим за страната стандарт на здравословното им състояние.

Кметовете на общини:

- осигуряват прилагането на държавната политика за закрила на детето в общината и координират дейностите по закрила на детето на местно ниво;
- осигуряват безопасността на децата в общинските училища, детски градини и центрове за подкрепа на личностното развитие;
- предприемат мерки за осигуряване безопасността на децата в структурите и звена на територията на съответната община;
- подпомагат и насърчават сътрудничеството с гражданските организации на местно ниво с цел активното им участие в процеса на формулиране, изпълнение и наблюдение на политиката по закрила на детето.

През 2010 г. между МТСП, МВР, МОН, МП, МВНР, МК, МЗ, ДАЗД, АСП и Национално сдружение на общините в Република България е подписано споразумение за координационен механизъм за засилване на взаимодействието между органите за закрила на детето.

През 2017 г. общият брой на случаите, управлявани от социалните работници от ОЗД в страната, е 34 768. Освен това ОЗД са работили и по 33 361 сигнала за деца в риск. През 2017 г. социалните работници са оценили общо 900 кандидати за приемни родители и бъдещи осиновители. В същата година ОЗД са участвали в 18 595 съдебни производства, свързани с правата на деца и техните интереси, без тук да се включват управляваните от ОЗД случаи. Към декември 2017 г. общият брой на случаите на предотвратяване на изоставянето, управлявани от социални работници от ОЗД, е 3943, а общият брой на случаите за реинтеграция – 1627.

Основните цели на политиките за закрила на детето от 2000 г. насам са деинституционализацията и закрила на децата от насилие.

В съответствие с амбициозната Национална стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България“ (2010 – 2025) България постига значителен напредък в гарантиране правото на детето да живее в семейна среда. Броят на децата в специализирани институции от резидентен тип намалява от 7587 през 2010 г. на 900 към 31 декември 2017 г. Темпът на настаняване и броят на децата до 3 години в институционална грижа драстично намалява и към 31 декември 2017 г. те са 368.

Броят на услугите в общността за деца и семейства се е увеличил от 241 през 2010 г. на 607 през 2018 г. Броят на приемните семейства е нараснал десетократно от 2010 г. насам – от едва 221 деца в приемна грижа до мрежа от 2426 приемни семейства с 2320 настанени в тях деца към декември 2017 г. Броят на малките групови домове се е увеличил от 48 през 2010 г. на 276 през януари 2018 г.

След приемане на ЗЗД България започна да изгражда в цялата страна система за закрила на детето, която работи и по проблеми, свързани с превенция, идентификация и противодействие на насилието над деца. Постигнат бе напредък по отношение на: обогатяване на познанието; разработване и изпълнение на програми и услуги за превенция; повишаване на чувствителността и осъзнатостта; координационни механизми и механизми за насочване; специализирани услуги за деца жертви на насилие и злоупотреби; система за наблюдение и проверка.

Най-скорошните документи относно политиката признават напредъка и по двете цели и определят недостатъчния капацитет на системата за закрила на детето като основно предизвикателство и приоритетно действие. В актуализирания план за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визията за деинституционализация на децата в Република България“ се заявява, че капацитетът на системата се оценява като недостатъчен – от една страна, усилията на органите по закрила да прилагат точно нормативната уредба, както и по-добрите резултати за децата, са видими, но от друга страна, работното натоварване на социалните работници е много голямо, стандартите на работа са неадекватни на материалните условия и наличните финансови ресурси, слаба е координацията с другите органи по закрила и ангажирани в процеса институции и организации.

Една от основните цели на Националната програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца, в сила от 2017 г., е да се повиши капацитетът на специалистите, работещи с деца, и да се подобри междуведомственото сътрудничество и координация. Има сведения и за нарастващо обществено недоволство по отношение на способността на системата да предотвратява рискове, да осигурява ефективна подкрепа на родителите и да действа по съобразен с децата начин.

Политическите цели, заложили в двата гореспоменати стратегически документа, са резултат от над 10 години проучвания и предложения от експерти, НПО, УНИЦЕФ и от самото правителство. Новата Програма за сътрудничество в страната между УНИЦЕФ и Правителството на България за периода 2018 – 2022 г. също определя повишаването на капацитета на системата за закрила на детето като приоритет с оглед на продължаващата реформа в областта на грижата за децата, превенцията и противодействието на насилието над деца. МТСП поиска от УНЕЦЕФ да осигури подкрепа за анализиране на системата за закрила на детето от гледна точка на най-новите документи и стандарти в тази сфера – международни и на ЕС.

През изминалите години същите въпроси бяха частично обект на проучване в няколко изследвания. По-голямата част от изследванията бяха осъществени в периода 2005 –

2011 г. и бяха насочени към капацитета на отделите „Закрила на детето“. Почти липсват анализи обаче за междусекторното и междуведомственото сътрудничество и за участието на всички органи за закрила на детето. По-голямата част от изследванията се фокусират върху институционалните структури и механизми, но онзи аспект от закрилата на детето, който представлява човешки взаимоотношения, е разглеждан в по-малка степен.

Една група изследвания и аналитични документи са свързани с процеса на деинституционализация, с ролята и капацитета на отделите „Закрила на детето“, както и на другите органи за закрила на детето, да действат съобразно най-добрия интерес на детето.⁴

Друга основна група изследвания и документи са посветени на националния капацитет за закрила на децата от насилие. Тези изследвания обхващат повече системи и освен че правят преглед на отделите „Закрила на детето“, разглеждат също образователните, здравните, полицейските и правосъдните структури, както и техния капацитет да осигурят на децата ефективна защита и възстановяване.⁵

Има и някои анализи на капацитета на ОЗД и АСП.⁶

2. ЦЕЛ И ОБХВАТ НА ПРОУЧВАНЕТО

Основната цел на заданието е да се анализира системата за закрила на детето в България, в частност способността ѝ да осигурява ефективна закрила и подкрепа на децата, да бъде ориентирана към детето и основана на спазването на правата, а също и хармонизирана със съвременните международни и професионални стандарти.

Анализът ще се фокусира върху следните ключови въпроси за проучване:

- Националните политики и заинтересованите страни в България споделят ли един и същ възглед за заложената философия, цели и принципи на системата за закрила на детето и какъв е той; кои са факторите, които го определят (напр. научни факти и знания, международни стандарти, социални норми – така както ги вижда обществото, индивидуални отношения и пр.)?
- Доколко ефективна и ефикасна е системата за закрила на детето в България? Структурите, управленските и координационните механизми, обезпечеността с ресурси създават ли благоприятна среда носителите на задължения да осигурят закрила на уязвимите деца и да изпълнят целите на националната политика?
- Какви са резултатите, ефектът и въздействието на системата? В цялата система съществува ли добре функционираща практика за управление на случаи?
- Как системата изгражда, цени и стимулира професионалния експертен опит и качеството на връзката специалист – клиент? До каква степен работата на специалистите в сферата на закрилата на детето се основава на и повлиява от изследванията и придобиването на нови знания? Доколко добре е регламентирана работата им? Има ли място за иновации, гъвкавост, лична инициатива; как специалистите

4 Виж например: <http://nmd.bg/analiz-na-zakonodatelstvoto-politikite-i-praktikite-v-balgariya-po-otnoshenie-pravata-na-detsata/>, <https://www.unicef.bg/bg/article/Otsenka-na-proekt-Semeystvo-za-vsyako-dete-v-oblast-Shumen-Balgariya/1232>, https://www.unicef.bg/assets/PDFs/De_I_Review_Report_BG_small.pdf, <http://di-dete.bg/istoria-i-znanie/analitichni-dokumenti/>, <http://di-dete.bg/istoria-i-znanie/bulgarski-opit/>, https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/Lumos_Social_Worker_Report.pdf

5 Виж например: <https://www.unicef.bg/bg/article/Analiz-i-otsenka-na-natsionalnoto-zakonodatelstvo-vav-vrazka-s-preventsiyata-razpoznvaneto-dokladvaneto-otgovora-i-interventsiite-ot-strana-na-institutsiite-spramo-detsa-postradali-ot-nasilie-v-Balgariya/1302>, <https://www.unicef.bg/bg/article/Chuvstvitelnost-na-sistemata-za-ustanovyavane-registrirane-i-saobshtavane-za-sluchai-na-nasilie-nad-detsa-v-Balgariya/393>, <https://sapi.bg.org/bg/book/izsledvane-po-proekt-seksualno-nasilie-nad-deca-ot-institucii>, <https://sapi.bg.org/123-sapi/index.php/bg/library?page=>

6 <http://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&categoryId=&id=234&y=&m=> Функционален анализ и оценка на капацитета на Регионалните дирекции за социално подпомагане и отделите „Закрила на детето“, УНИЦЕФ, 2007.

биват подкрепяни да се развиват в професионален и в личен план, как се предоставят методически надзор и подкрепа?

- Системата поставя ли детето и клиента в центъра? На децата и родителите гледа ли се като на имащи права; как участват в процедурите и действията, предприети от професионалистите, и в процесите на вземане на решения; какъв е балансът между овластяване и закрила?

Допълнителни подвъпроси са включени в Приложение 2 на настоящото Техническо задание. Ключовите въпроси следва да се разгърнат повече в предложението на кандидатите и Встъпителния доклад.

Анализът ще бъде осъществен по критериите (за уместност, ефективност, ефикасност, въздействие и устойчивост) на Групата на ООН за развитие и в унисон с 10-те основни принципа, приети на 9-ия европейски форум за правата на детето през 2015⁷ г., които следва да залегнат в една модерна, интегрирана система за закрила на детето. Тези принципи са:

- Всяко дете е признато, уважавано и защитено като носител на права, правото му на закрила е неоспоримо.
- Никое дете не може да бъде дискриминирано.
- Системите за закрила на детето включват мерки за превенция.
- Семействата получават подкрепа в качеството си на основния полагащ грижа за детето.
- Обществото осъзнава и подкрепя правото на детето да е свободно от всички форми на насилие.
- Системите за закрила на детето осигуряват адекватни грижи, включително:
 - стандарти, показатели и системи за наблюдение и оценка;
 - политики за гарантиране защитата на децата и механизми за подаване на сигнали – за организации, работещи с деца;
 - сертифициране и обучение на всички специалисти, работещи за и със деца.
- Системите за закрила на детето разполагат с механизми за транснационални и трансгранични случаи.
- Никое дете не трябва нито за миг да остава без подкрепа и закрила от законен настойник или отговорен възрастен, или от компетентен държавен орган.
- Учителите, специалистите от сектор „Здравеопазване“ и социалните работници получават обучение за идентифициране на рисковете.
- Държавите създават безопасни, широко разгласени, конфиденциални и достъпни механизми за подаване на сигнал.

Анализът следва да отчете напредъка на България от приемането на ЗЗД през 2000 г. насам и да формулира ключови препоръки за укрепване на системата за закрила на детето.

Анализът ще подаде на правителството (в частност МТСП, ДАЗД, АСП и органите за закрила на детето) и НПО информацията, необходима за техните усилия да укрепват системата за закрила на детето. Също така ще осигури информация за целите на подкрепата на УНИЦЕФ за правителството.

Изследването е с национален обхват. Административните данни ще обхванат цялата страна. Интервютата и фокус групите ще се състоят в до 4 области на страната, които ще се предложат от изследователския екип и ще бъдат съгласувани с УНИЦЕФ и МТСП.

7 https://ec.europa.eu/anti-trafficking/9th-european-forum-rights-child_en.

3. МЕТОДИКА

Фирмата изпълнител ще използва методи за първично и вторично събиране и анализ на данни, които включват:

- a. Документно проучване на политиката и законодателната рамка (в т.ч. закони и подзаконови нормативни актове, насоки и вътрешни указания, важни проекти за нормативни актове), налични проучвания, изследвания и данни.⁸
- b. Анализ на административните данни, събрани от различни органи за закрила на детето, и данни от националната информационна система по ЗЗД. Основни източници на данни: АСП, ДАЗД, общинските власти, МВР, МП.
- c. Интервюта и фокус групи с клиенти на системата за закрила на детето – деца и родители. Следва да се проведат приблизително 25 – 30 интервюта с деца (над 10 г.), 8 – 10 фокус групи с деца (над 10 г.), 25 – 30 интервюта с родители и 8 – 10 фокус групи с родители. Подборът на децата и родителите, които ще бъдат включени, следва да се основава на следните критерии: да отговарят на основната типология на случаите, с които се занимава системата за закрила на детето; възраст; пол; увреждания; етнически и социален произход.
- d. Интервюта и фокус групи с тези, които формулират политиката, национални и местни власти, специалисти от медиите и други влияещи на общественото мнение, НПО, академични среди, експерти, лидери на общностите. Приблизително 20 – 25 интервюта и 4 – 6 фокус групи;
- e. Интервюта и фокус групи със служители от различни органи за закрила на детето, особено със социални работници от ОЗД. Приблизително 35 – 40 интервюта и 6 – 10 фокус групи;
- f. От 3 до 5 описания и анализи на случаи, илюстриращи успехите и неуспехите на системата за закрила на детето при предоставянето на закрила на децата. Критериите за подбор на случаите ще бъдат предложени от консултанта. Подборът на случаи ще се осъществи съвместно от консултанта, УНИЦЕФ и МТСП.

Интервютата и фокус групите по точки c, d, e и f следва да се организират в до 4 области в страната. Във всеки район екипът може да избере комбинация от селища – градове и села. Районите следва да се предложат от изследователския екип и да включват райони с различна големина, местоположение, икономическо положение, етническа и демографска структура.

Не е поставено изискване за ползване на количествени методи, защото наскоро УНИЦЕФ стартира национално изследване по въпросите на насилието над деца, което ще включва представителни изследвания с възрастни, деца и специалисти. Те ще събират информация за: честота на насилието, знания, отношения и практики по повод насилието над деца. Предвид сходството между двете изследвания и вероятността да възникне „умора от проучвания“ в оценката на системата за закрила на детето ще се прилагат само качествени методи.

Тъй като количествената информация ще се основава на вече налични административни данни, ще се наблюдават някои ограничения, свързани с наличността и надеждността на данните за различните години.

Изследването ще се осъществи в партньорство с МТСП и ще бъде съгласувано с МОН, МВР, МП, МЗ, МФ, МК, ДАЗД, АСП, Върховната касационна прокуратура (ВКП) и НПО.

⁸ В Приложение А е предложен неизчерпателен списък на стратегическите документи, нормативните актове и публикациите.

Те ще разгледат методиката на проучването, ще дадат съвети относно събирането на данни, ще направят преглед на аналитичния доклад и препоръките.

Изследването следва да е в съответствие с Процедурата на УНИЦЕФ за спазване на етични стандарти при проучване, оценка, събиране и анализ на данни (Анекс 4). Ще се проведе външен преглед по въпросите на етичността въз основа на контролен списък за преглед на етиката (Анекс 5) от Встъпителния доклад, проучвателния инструментариум и проектодоклада. Етичният преглед ще се ръководи от УНИЦЕФ, с цел да се получи одобрение от регионалния институционален съвет, за да се гарантира, че ключовите стандарти за обективност и безпристрастност са изпълнени и че са предвидени мерки за гарантиране достойнството, правата и благосъстоянието на участниците в проучването, както и безопасността на участници и проучващи. В случай на особено чувствителни въпроси (като например насилие над деца, въпроси, свързани с пола и конкретни права на човека) ще бъдат включени конкретни съображения във Встъпителния доклад и следва да се направи справка с указанията на УНИЦЕФ за деца – участници в проучване, и с указанията на СЗО за провеждане на изследвания сред населението.

Тъй като изследването ще включва събиране на първични данни и анализ на вторични данни от чувствително естество, то следва да е съобразено с гореспоменатите етични стандарти.

Необходимо е:

- да се предотврати пряка вреда върху индивидуалните участници, семействата им и по-широки групи в общността;
- да се подсигури информирано съгласие от всички участници;
- да се гарантира запазване на личното пространство и конфиденциалността на подложените на проучване.

Проучването ще включва събиране на първични данни от клиенти на системата за закрила на детето – деца и родители, и може да се очаква да доведе до рискове, свързани с повишаване на очакванията им за подобрена подкрепа или разрешаване на проблеми, както и до рискове, свързани с дискутиране на чувствителни теми и повторно преминаване през минали травматични преживявания. Необходимо е проучващата организация да предвиди тези въпроси в своя подход и да предложи смекчаващи мерки. Съгласието за участие в проучването на всички родители и деца следва да се поиска изрично.

Предвидените стратегии за осведоменост и смекчаващи стратегии по въпроси от етичен характер, а също и там, където в проучването се засягат въпроси на пола и правата на човека, следва да се опишат директно в предложението на кандидатите и последващия Встъпителен доклад.

4. КОНКРЕТНИ ДЕЙНОСТИ, КОИТО ТРЯБВА ДА СЕ ОСЪЩЕСТВЯТ, ЗА ДА СЕ ПОСТИГНАТ ЦЕЛИТЕ:

Фирмата изпълнител следва да изпълни следните основни задачи:

- Разработване на подробна методика, която да обхваща: обекти и субекти на проучването, теоретична рамка, хипотеза, методи за събиране на данни, аналитични методи. Методиката ще съдържа раздел за етиката, където ще се представят потенциалните етични рискове, заедно със смекчаващите ги стратегии; също така ще се представи и обоснове оформянето на извадката; ще съдържа и инструментариума за събиране на данни.
- Организиране и провеждане на тестване на инструментите за събиране на данни.
- Провеждане на документно проучване на нормативната рамка, включително важни проекти за нормативни актове, проучвания и данни по темата.
- Събиране и обработка на административни данни.
- Организиране и подготвяне на интервюта, фокус групи и друг вид събиране на данни.
- Разработване на проект на аналитичен доклад въз основа на събраните данни.
- Въз основа на констатациите и изводите – разработване на препоръки за допълнително укрепване и развитие на системата за закрила на детето, включително различни варианти за институционални промени, промени в организационната култура, развитие на специалистите, укрепване на подхода за управление на случаите, засилване на координацията между отделните участници в сферата на закрилата на детето, ключови показатели за оценка на ефективността и ефикасността на системата за закрила на детето, гарантиране на правата на детето, засилване на предотвратяването на рисковете и пр. Препоръките следва да са подкрепени от оценка на потенциалните им последствия, анализ на ползите и рисковете, прогнозни разходи.
- Финализиране на доклада след провеждане на срещи за валидиране и включване на съгласуваните коментари, промени и изменения от страна на заинтересованите страни на национално ниво.
- Представяне пред ключовите заинтересовани страни на резултатите от анализа.

5. КОНКРЕТНИ ПРОДУКТИ СЪС СЪОТВЕТНИТЕ СРОКОВЕ

Очакваните продукти – предмет на договора, са описани по-долу. Продуктите следва да се предадат на английски език.

СРОК	ПРОДУКТ
A (1 месец след подписване на договора)	Встъпителен доклад (ВД) , включващ: <ul style="list-style-type: none"> • Въведение, съдържащо кратко описание на основната цел на ВД; появили се в хода на встъпителната фаза проблеми (ако е приложимо); основни елементи във встъпителните страници (акроними, съкращения, съдържание, организация по възлагането) и ключови дейности, предприети в процеса на подготовката на доклада. • Контекст и описание на обекта на изследването. • Главна цел, конкретни цели на изследването и намерение за ползване на резултатите от него. • Предложена методика – представяне на методическия подход и обосновката за избор на конкретни методи (при събирането на данни, анализа на данни и отчитането на резултатите), описание на етичните съображения. • Ограничения на методиката и съответните смекчаващи стратегии. • Предложен план за работа и график с конкретно описание на ролята на всеки член на консултантския екип и сроковете за събиране на данни. • Инструментариум за събиране на данни (напр. анкети, насоки, матрици) за всички предложени елементи на изследването. • Кратка анотация на изследването. • Кратко изложение на потенциалните въпроси, свързани с етичността, и възприетите по случая смекчаващи стратегии. • Преглед на използваната литература.
B (40 дни след одобрението на инструментариума за събиране на данните)	Събиране на данни
C (1 месец след приключване на етапа на събиране на данни)	Проект на аналитичен доклад
D (15 работни дни след приключване на срещите за валидиране и получаване на обратна връзка по проекта за доклад)	Финализиран доклад с резюме по формата на УНИЦЕФ и презентация на PowerPoint за констатациите, изводите и препоръките от проучването
E	Представяне на резултатите от изследването пред ключовите заинтересовани страни в рамките на поне 2 събития

6. ИЗИСКВАНИ КВАЛИФИКАЦИЯ И/ИЛИ СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПОЗНАНИЯ/ОПИТ

Поканата за представяне на предложения е отворена за фирми, НПО и изследователски институти.

Избраната организация изпълнител ще предложи екип, състоящ се от следните експерти като минимум:

Старши консултант (международен или национален) – ръководител на екипа

- опит в социални изследвания и изследвания на политиката, институционален анализ, проучване с количествени и качествени методи;
- академична квалификация (поне образователна степен „магистър“) в сферата на социалните науки или друга свързана област;
- ползващ се с доверие експерт с повече от 8 – 10 години опит в контекста на различни държави;
- способност да работи независимо;
- изявени аналитични умения и умения да създава текст, способност да синтезира, структурира и изяснява сложни въпроси; критично и нюансирано мислене;
- доказани умения да ръководи екип;
- отлични комуникационни умения и умения за изготвяне на доклади на английски и/или български език;
- познаването на България и региона и опитът в България са силно предимство

2-ма консултанти (международен или национален) – експерти в сферата на социалната работа и закрилата на детето

- опит в сферата на закрилата на детето и социалната работа;
- опит в социалните проучвания и проучванията на политиката;
- академична квалификация (поне образователна степен „магистър“) в сферата на социалните науки или друга свързана област;
- ползващ се с доверие експерт с повече от 5 – 7 години опит в контекста на различни държави;
- способност да работи независимо;
- изявени аналитични умения и умения да създава текст, способност да синтезира, структурира и изяснява сложни въпроси; критично и нюансирано мислене;
- отлични комуникационни умения и умения за изготвяне на доклади на английски и/или български език;
- познаването на България и региона и опитът в България са силно преимущество.

Национален консултант – специалист по управление (национален)

- опит в социалните проучвания и проучванията на политиката, в институционалната оценка;
- опит в институционалното развитие, реформирането на публични системи и/или управление на процесите на преход;
- академична квалификация (поне образователна степен „магистър“) в сферата на социалните науки или друга свързана област;
- ползващ се с доверие експерт с повече от 5 – 7 години опит в контекста на различни държави или международни проекти;
- способност да работи независимо;

- изявени аналитични умения и умения да създава текст, способност да синтезира, структурира и изяснява сложни въпроси; критично и нюансирано мислене;
- отлични комуникационни умения и умения за изготвяне на доклади.

Национален консултант – специалист по публични финанси

- опит в социалните проучвания и проучванията на политиката, в институционалната оценка, анализа на публичните финанси;
- опит в управлението на публични финанси;
- академична квалификация (поне образователна степен „магистър“) в сферата на финансите или друга свързана област;
- ползващ се с доверие експерт с повече от 5 – 7 години опит в контекста на различни държави или международни проекти;
- способност да работи независимо;
- изявени аналитични умения и умения да създава текст, способност да синтезира, структурира и изяснява сложни въпроси; критично и нюансирано мислене;
- отлични комуникационни умения и умения за изготвяне на доклади.

Национален консултант – специалист по право

- опит в социалните проучвания и проучванията на политиката, в институционалната оценка, анализа на нормативната уредба;
- академична квалификация (поне образователна степен „магистър“) по право;
- ползващ се с доверие експерт с повече от 5 – 7 години опит в контекста на различни държави или международни проекти;
- способност да работи независимо;
- изявени аналитични умения и умения да създава текст, способност да синтезира, структурира и изяснява сложни въпроси; критично и нюансирано мислене;
- отлични комуникационни умения и умения за изготвяне на доклади.

Поне един измежду ръководителя на екипа или консултантите (експерти по социална работа или закрила на детето) следва да е международен консултант.

Кандидатите ще бъдат оценявани въз основа на следните критерии:

- организационен експертен опит и предишен професионален опит в провеждането на институционални оценки и анализи, изследвания и проучвания, анализ на политиката;
- организационен експертен опит и предишен професионален опит в сферата на социалната политика, закрилата на детето и правата на детето;
- предложен методически подход и степен на покриване на изискванията на техническото задание;
- квалификация и опит на предложения екип.

7. ВРЕМЕНА РАМКА И ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Очаква се анализът да продължи 8 – 9 месеца и да обхваща следните дейности:

Дейност	Отговорност на:	Краен срок
Подбор на фирма изпълнител – проучваща организация	УНИЦЕФ	10 юли 2018
Встъпителен доклад	Проучващата организация	10 август 2018
Преглед на Встъпителния доклад и предоставяне на коментари по него	УНИЦЕФ и партньори	31 август 2018
Преработка на Встъпителния доклад	Проучващата организация	20 септември 2018
Събиране на данни	Проучващата организация	20 ноември 2018
Проект за аналитичния доклад	Проучващата организация	5 януари 2019
Обратна връзка по проекта за аналитичния доклад	УНИЦЕФ и партньори	25 януари 2019
Срещи за валидиране	Проучващата организация, УНИЦЕФ и партньори	15 февруари 2019
Окончателен аналитичен доклад	Проучващата организация	20 март 2019
Събития за разпространение и застъпничество	УНИЦЕФ, партньори, проучващата организация	март – май 2019

По предварителна оценка за цялото задание ще са необходими 180 – 200 човекодни.

8. КОМУНИКАЦИЯ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ

Поне две срещи за валидиране със заинтересованите страни на национално и местно ниво ще се организират, преди да се финализира докладът.

Окончателният доклад ще бъде наличен на интернет страницата на УНИЦЕФ. МТСП с подкрепата на УНИЦЕФ ще разработи план за изготвяне на пътна карта за повишаване на капацитета на системата за закрила на детето, в която ще се включат обществени и професионални събития.

Служителите на УНИЦЕФ, консултантите, изпълнителите по договор и партньорите ще следват НАСОКИТЕ ЗА ВЪНШНО ПУБЛИКУВАНЕ ЗА АКАДЕМИЧНИ ЦЕЛИ (от януари 2017 г.), когато се ангажират с външно публикуване за академични цели на окончателния доклад от проучването, независимо дали в печатна или в електронна форма.

9. ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАБЛЮДЕНИЕТО И РАБОТАТА

Избраната за изпълнител организация ще работи под прякото наблюдение на специалиста на УНИЦЕФ по закрила на детето. Ще работи/ще се консултира често със следните длъжностни лица от УНИЦЕФ: ръководител „Местни услуги“, ръководител „Достъп до правосъдие“, координатор „Политика и знания“, специалист по наблюдение на спазването на правата на детето, ръководител „Ранно детско развитие“ и ръководител „Образование“.

Изследването ще се проведе в партньорство с МТСП и ще се съгласува с МОН, МВР, МП, МЗ, МФ, МК, ДАЗД, АСП и Върховната касационна прокуратура (ВКП) и НПО. Те ще разгледат методиката на проучването, ще посъветват относно събирането на данни, ще

направят преглед на аналитичния доклад и препоръките.

УНИЦЕФ и партньорите по проекта ще окажат подкрепа при събирането на данните и ще осигурят информация за подготовката на срещите и посещенията за събиране на данни. Но отговорността за организирането им остава на консултанта.

Организацията изпълнител трябва ясно да определи своите механизми за записване и отчитане на евентуални неблагоприятни събития, за боравене с данните и архивиране, за качествен контрол и управление на риска.

УНИЦЕФ следва да бъде информиран редовно за това как върви работата и ще валидира всички стъпки в процеса. УНИЦЕФ ще одобри финалния продукт.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

- Приложение 1. Неизчерпателен списък на стратегическите документи, нормативните актове и публикациите
- Приложение 2. Подвъпроси – обект на проучването
- Приложение 3. Доклад за проучването/изследването – контролен списък за преглед на качеството (на английски, приложен отделно)
- Приложение 4. Процедура на УНИЦЕФ за спазване на етични стандарти при проучване, оценка, събиране и анализ на данни
- Приложение 5. Контролен списък с критерии за преглед на етиката

Приложение 2

Подвъпроси – обект на проучването

- Как се разработват **националните и местните политики за закрила на детето**? Основани ли са на доказателства? Как са ангажирани заинтересованите страни? Как се определят очакваните резултати и планът за действие, които трябва да бъдат изпълнени? Как се планират и предоставят средствата и как се наблюдават и оценяват тези процеси? Как се определят коригиращи действия? Как се реализират стратегиите за закрила на детето и какви са резултатите от тях?
- Съответства ли **законодателството, вкл. подзаконовите и вътрешните нормативни актове и инструкции**, на съответните международни стандарти и на нуждите на децата и семействата? Предоставя ли механизми за ефективна закрила и подкрепа? Добре синхронизирани ли са те?
- Да се направи преглед на **системата за събиране на данни**. Съдържа ли системата необходимата информация за разработване на политики? Как се регулира и гарантира достъпът до информация? Кои са механизмите за осигуряване на изчерпателност, надеждност и актуалност?
- Какви са **текущите разходи** за закрила на детето в страната? Ефективни и ефикасни ли са нивата и механизмите на финансиране?
- Да се оценят ролята и капацитетът на **Държавната агенция за закрила на детето**. Какви са възложените и действителните роли и функции, капацитетът за изпълнение на възложените роли, постигнатите резултати?
- Да се оценят ролята, функциите, правомощията и какъв е капацитетът на централната администрация на **Агенцията за социално подпомагане** да управлява, осигурява методическо ръководство и подкрепа, наблюдение, супервизия и проверка на отделите „Закрила на детето“.
- Да се анализират ролите на ДАЗД и АСП една спрямо друга по отношение на допълване и дублиране.
- Да се проучат и оценят **организационният капацитет, културата и практиките в структурите на Агенцията за социално подпомагане** – брой на отделите „Закрила на детето“ и нает персонал, функции и отговорности, произтичащи от различните закони, натовареност (с разбивка по вид дейности), възнаграждения, изисквания към компетентностите на персонала, процес на набиране на персонала, условия на труд, задържане и текучество на персонала, налични ресурси за социалните работници, въвеждащо и непрекъснато обучение, супервизия и подкрепа.
- Да се проучат и оценят организационният капацитет, културата и практиките в структурите на Агенцията за социално подпомагане за **разпознаване на децата, принадлежащи към особено уязвими групи**, особено деца, извършили статусни нарушения (противообществени прояви), деца под минималната възраст за подвеждане под наказателна отговорност, извършили престъпления, непридружени деца бежанци и деца мигранти в качеството им на деца в риск, както и за осигуряване на подкрепа и закрила, насочени към детето и основани на нуждите.

- Да се прогнозира ефектът от планираната реформа на **системата за детско правосъдие** върху системата за закрила на детето и необходимите интервенции за укрепване на капацитета.
- Да се проучат функциите и капацитетът на **местната власт** в качеството ѝ на носител на отговорност, орган за закрила на детето и доставчик на услуги.
- Да се оценят съществуващите **механизми за координация/споразумения за сътрудничество** – разпоредби, механизми за изпълнение и наблюдение.
- Как се прилагат мерките за закрила на детето – честота на използване на различните мерки, резултати за клиентите?
- Как органите за закрила на детето работят по **превенцията**? Как се определят превенцията и рисковете за децата? Могат ли специалистите да разпознаят деца и родители в риск? Какви дейности се изпълняват? Подходящи ли са те за нуждите на децата и семействата? Разполага ли системата с достатъчно ресурси?
- Какъв е **профилът на специалистите** в органите за закрила на детето – пол, възраст, образование, знания, нагласи и умения в сферата на закрилата на детето?
- Какъв е **профилът на клиентите** на системата за закрила на детето – брой, териториално разпределение, социално-демографски характеристики, причини да се обърнат към системата за закрила на детето? На кои рискове противодейства системата?
- Да се проучат **мненията на клиентите на системата за закрила на детето** – деца и възрастни – по теми като: участие в процеса на вземане на решения; адекватност и навременност на реакцията и подкрепата; резултати; взаимоотношения със специалистите; прилагане на индивидуален подход; адекватност и процедури, насочени към личността; качество на услугите и подкрепата.
- Осигуряват ли **механизмите за наблюдение, проверка и контрол** подходяща информация за качеството на услугите и грижата за децата? Насърчават ли механизмите подобряването и развитието на качеството?

6. КОДОВЕ НА ВЪПРОСИТЕ И ВКЛЮЧЕНИ В ПРОУЧВАНЕТО ВЪПРОСИ

Адаптирани и преформулирани въпроси, съгласувани при изготвянето на Встъпителния доклад (октомври 2018 г.)

6.1. Правна рамка и рамка на политиката

А. Международни стандарти	
A.1	Отговаря ли нормативната уредба, включително подзаконовите и вътрешните нормативни актове и инструкции, на съответните международни стандарти и на потребностите на децата и семействата?
A.2.1	Законът за закрила на детето (ЗЗД, 2013 г.) и Правилникът за прилагане на ЗЗД от 2003 г. защитават ли децата от всички форми на насилие съгласно чл. 19 от Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД)?
A.2.2	В частност: дефинират ли те и идентифицират ли отговорностите на лицата, полагащи грижа, и на местата за грижа?
A.2.3	Регламентират ли те правомощия за прилагане на всички подходящи законодателни, административни, социални и образователни мерки, за да защитят децата от насилие?
A.2.4	Установяват ли една холистична система за закрила на детето, която определя рамката, координацията и инфраструктурата за осигуряване на всеобхватни и интегрирани мерки?
A.3.1	Със Закона за социално подпомагане (ЗСП) и правилника за неговото прилагане установяват ли се социални услуги, които поставят детето в центъра, оценяват и действат в най-добрия интерес на детето и имат процедури за допитване до деца на различна възраст?
A.3.2	Определят ли те минимални стандарти за институциите, ангажирани със закрила на детето, тяхното независимо наблюдение и надзор, както и механизмите за обжалване от деца и родители?
A.3.3	Определят ли те и налагат ли спазването на конкретна учебна програма и обучение по закрила на детето за социалните работници?
A.4.1	Със Семейния кодекс от 2009 г. определят ли се задължения за държавата да подкрепя родителите в тяхната роля по отглеждане на своите деца?
A.4.2	Той защитава ли децата от ненужно разделяне от биологичното им семейство, освен ако обратното не е в техния най-добър интерес?
A.4.3	Установява ли той обща родителска отговорност на бащите и майките?
A.4.4	В него регламентира ли се осиновяването съобразно Конвенцията за правата на детето?
A.4.5	Определя ли той и налага ли спазването на минимална възраст за брак от 18 години както за момчета, така и за момичета?
A.5.1	Включени ли са в Националната стратегия за детето (2008 – 2018) принципите за недопускане на дискриминация, най-добрият интерес на детето, правото то да бъде изслушано и правото на живот, оцеляване и развитие, както са заложени в Конвенцията за правата на детето?
A.5.2	Как са въведени, прилагани и измервани те?
A.5.3	Имало ли е консултиране с деца и участие от тяхна страна във формулирането им?

A.5.4	Участвали ли са деца в окончателната оценка?
A.5.5	Кои са основните проблеми, идентифицирани при оценката на стратегията за периода 2008 – 2018 г., и до каква степен са отчетени в новата Национална стратегия за детето, която е в процес на разработване?
A.6.1	Въвежда ли националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в България“ (2010 – 2025) принципите за необходимост и уместност, включени в Насоките за алтернативна грижа за деца?
A.6.2	Как е направено това?
A.6.3	Предвиден ли е междинен преглед, за да се гарантира, че мерките, с които се въвеждат принципите, се изпълняват?
A.7.1	Националната програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017 – 2021) основава ли се на доказателства (данни и ефективни интервенции)?
A.7.2	Предвижда ли тя конкретни действия за прилагане на законова забрана на телесното наказание (включена също в Закона за закрила на детето и в Семейния кодекс)?
A.7.3	Програмата предвижда ли превенция и борба със сексуалната злоупотреба с деца?
A.8.1	Системата за детско правосъдие основава ли се на принципите за рехабилитация и възстановяване?
A.8.2	Прилага ли тя мерки за отклоняване, мерки, невключващи задържане, и използва ли лишаването от свобода само в краен случай?
A.8.3	Системата закрила ли децата жертви и свидетели на престъпление?
Компетентности и роли	
A.9	В кои разпоредби на законовите и подзаконовите нормативни актове ясно се определят ролите и отговорностите на различните сектори – от превенция до противодействие – при опасения, свързани със закрилата на детето в сферата на здравеопазването (т.е. домашни посещения, специализирани услуги при сексуална злоупотреба, специални услуги при пристрастяване към наркотици и консумация на алкохол)?
A.10	В кои разпоредби на законовите и подзаконовите нормативни актове ясно се определят ролите и отговорностите на различните сектори – от превенция до противодействие – при опасения, свързани със закрилата на детето в сферата на образованието (т.е. програми за родителство, повишаване на осведомеността относно рисковете онлайн и пр.)
A.11	В кои разпоредби на законовите и подзаконовите нормативни актове ясно се определят ролите и отговорностите на различните сектори – от превенция до противодействие – при опасения, свързани със закрилата на детето в сферата на социалното подпомагане (т.е. парични помощи под условие, финансова подкрепа за уязвими семейства и пр.)
A.12	В кои разпоредби на законовите и подзаконовите нормативни актове ясно се определят ролите и отговорностите на различните сектори – от превенция до противодействие – при опасения за достъпа до социални услуги при закрилата на децата?
A.13	В кои разпоредби на законовите и подзаконовите нормативни актове ясно се определят ролите и отговорностите на различните сектори – от превенция до противодействие – при опасения за правосъдието и правоприлагането при закрила на децата (т.е. правна помощ, щадящи детето интервюта, схеми с мерки за отклоняване и пр.)
A.14	В кои разпоредби на законовите и подзаконовите нормативни актове ясно се определят ролите и отговорностите на различните сектори – от превенция до противодействие – при опасения, свързани със закрилата на детето (т.е. работа на терен за достигане до общността, идентифициране, насочване и психо-социална подкрепа и пр.)

Координация	
A.15.1	Ефективни ли са понастоящем използваните координационни механизми на национално и местно ниво (включват ли подходящите заинтересовани страни, приемат ли адекватни програми и решения, допринасят ли за положителна промяна)?
A.15.2	Какви са механизмите за поемане на отговорност, с които да се гарантира, че координацията е ефективна?
Наблюдение и оценка	
A.16.1	Ефективни ли са понастоящем използваните методики за разглеждане на случаи, показатели за наблюдение за услугите за закрила на детето, тематични и конкретни проверки от ДАЗД, контролни механизми от главна дирекция „Социално подпомагане“ или Инспектората на АСП и всички други инструменти и системи за наблюдение и оценка на политиките за закрила на детето?
A.16.2	Каква информация постъпва от тях при формулиране на политиката?
Участие	
A.17.1	На държавно ниво достатъчни и ефективни ли са настоящите институционални механизми за допитване до семействата и децата, като Съвета на децата, по отношение на приноса им за формулиране на обществените политики?
A.17.2	Мнението на ползвателите насърчава ли се системно, документираща ли се и взема ли се предвид за подобряване на услугите?
A.17.3	То включва ли се в процеса на наблюдение на изпълнението на тези политики?
A.18.1	На местно и областно ниво достатъчни и ефективни ли са настоящите институционални механизми за допитване до семействата и децата, така че последните да могат да предлагат какви конкретни услуги да се предоставят, както и да участват в наблюдението на тяхното предоставяне?

6.2. Структура (на ниво система)

B.1.1	Има ли Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) капацитет да изпълни възложените ѝ функции?
B.1.2	Съответстват ли правомощията на Държавната агенция за закрила на детето на нейния капацитет и постигнатите резултати?
B.2.1	Обезпечаването с персонал и структурата на Агенцията за социално подпомагане (АСП) ефективни ли са, за да може тя да предостави работещи услуги за закрила на детето?
B.2.2	Има ли ефективно управление на случаите?
B.3	Допълват ли се взаимно функциите и дейността на ДАЗД и АСП, или се дублират?
B.4	Какви координационни механизми и споразумения (протоколи) за сътрудничество, в това число разпоредби, механизми за изпълнение и наблюдение, съществуват на хоризонтално ниво (между секторите) и на вертикално ниво (министерства – кметове)?
B.5	Какви пропуски са идентифицирани при оценката на ДАЗД за нейната ефективност?
B.6.1	Конкретно при работата с деца в конфликт със закона, доколко функционално от гледна точка на гарантиране правата на детето е сътрудничеството между съдебната система, правоприлагащите органи и предоставянето на обществени услуги в направленията социални услуги, образование и в други сектори?
B.6.2	Доколко ефективна е работата на Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЦКБППМН) и на съответните местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН)?

В.7.1	Кои задачи на кое административно ниво е най-добре да бъдат поети?
В.7.2	Каква е връзката между доставчиците на услуги от публичния и частния сектор, като тук влизат и тези от третия (доброволчески) сектор, социалната икономика и дружествата със стопанска цел?
В.8	Какви са функциите и капацитетът на местната власт в ролята ѝ на носител на задължения, орган за закрила на детето и доставчик на услуги и как се интегрират с националните политики и структури за наблюдение на държавната администрация?
В.9	Достатъчни ли са и ефективно ли се прилагат механизмите и капацитетът на АСП и ДАЗД за наблюдение и контрол?
В.10.1	Как се изпълняват на практика целите на Стратегията за деинституционализация?
В.10.2	Как се изпълняват на практика целите на Националната програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца?
В.11	Ефективни и ефикасни ли са настоящите нива на финансиране и механизмите за финансиране за направление „Закрила на детето“?

6.3. Услуги за превенция и противодействие

Последователност на процедурите при предоставяне на услугите, инструментариум за управление на случаи и използването му	
С.1.1	Как се изпълняват стратегиите за закрила на детето на ниво „място на предоставяне на услугата“, като тук се включват социалните услуги и другите участници в процеса (в направленията здравеопазване, образование, правосъдие)?
С.1.2	Какви са техните резултати?
С.2	Какви са организационните капацитет, култура, практики и процеси на АСП да ръководи, направлява, подкрепя и наблюдава работата на отделите „Закрила на детето“ (ОЗД)?
С.3	Как социалните работници си сътрудничат с другите услуги (образование, полиция, съдебна система и т.н.)?
С.4	Как се прилагат мерките за закрила на детето (честота на прилагане на различните мерки, резултати за клиентите)?
Ориентация към превенция	
С.5	Какво отражение намира превантивният подход в профилите на персонала, протоколите и ресурсите?
С.6	Как работят органите за закрила на детето по превенцията? Как се дефинират превенцията и рисковете за децата; специалистите способни ли са да идентифицират деца и родители в риск; какви дейности се изпълняват; те адекватни ли са спрямо потребностите на децата и семействата; системата разполага ли с достатъчни ресурси?
Насочване към групи в уязвимо положение	
С.7	Как децата, принадлежащи към уязвими групи, биват включвани в предоставянето на масовите услуги и как целево им се осигуряват специални програми?
С.8	Как съществуващите координационни механизми/споразумения (протоколи) за сътрудничество (разпоредби, механизми за изпълнение и наблюдение) гарантират включването на уязвимите групи в предоставянето на масовите услуги?

6.4. Човешки ресурси в социалната сфера

D.1	Доколко профилът и географското разпределение на специалистите в ОЗД (пол, възраст, образователна степен, специализация, знания, отношения и умения в областта на закрилата на детето) отговарят на потребностите на децата и другите заинтересовани страни на местно ниво?
D.2.1	Как системата изгражда, цени и стимулира професионалния експертен опит?
D.2.2	Как системата изгражда, цени и стимулира качеството на взаимоотношенията специалист – клиент?
D.2.3	Колко добре е регламентирана тяхната работа (на специалистите в ОЗД)?
D.2.4	Има ли място за иновации, гъвкавост и проява на лична инициатива, каква подкрепа се оказва на специалистите да се развиват в професионален и в личен план, как се предоставят методическа супервизия и подкрепа?
D.3	До каква степен работата на специалистите за закрила на детето се основава на и се повлиява от учене и доказателства?
D.4.1	Съществуват ли основани на компетентности стандарти за специалистите от различните сектори, работещи с деца?
D.4.2	Как могат те да бъдат популяризирани и поощрявани?
D.5	Какви са процедурите и стандартите за набиране на персонал и допускане до тази длъжност?
D.6	Какви са стандартите за работно натоварване?

6.5. Насоченост към децата и участие на децата

E.1.1	Системата поставя ли в центъра детето и клиента, т.е. насочена ли е към тях?
E.1.2	Децата и родителите признават ли се като носители на права, как участват в предприеманите от специалистите процедури и действия и в процесите за вземане на решения?
E.2.1	Съществуват ли конкретни процедури да се отчита мнението на децата, да се оценяват и вземат предвид факторите, които са рискови за тях, и тези, свързани със закрилата им в административни и съдебни процедури, както и в практиката на социалната работа?
E.2.2	Имат ли децата думата, когато се съставя техният план за грижа, както и в наблюдението на неговото изпълнение?
E.2.3	Използват ли се на практика тези процедури?
E.3.1	Какъв е балансът между овластяването и закрилата на децата?
E.3.2	Дават ли им се роли и задачи в изпълнението на плана?
E.3.3	Как се изграждат и развиват у тях психическа стабилност и социални умения?
E.4	Децата и семействата доволни ли са от качеството на услугите за подкрепа (по отношение на достъпност, навременност, адекватност спрямо потребностите, взаимодействие и взаимоотношения със специалистите, резултати от получената подкрепа)?
E.5.1	Имат ли децата и семействата достъп до механизми за обжалване, когато са нарушени правата им?
E.5.2	Безопасни, добре популяризирани, конфиденциални и достъпни ли са те за всички деца, включително за деца от малцинствени групи, деца с увреждания и деца чужденци (включително мигранти и търсещи убежище)?
E.6.1	Доставчиците на услуги, работещи пряко със и за деца – и тези от частния, и тези от публичния сектор – разполагат ли с политики за гарантиране защитата на децата и с механизми за подаване на сигнал?
E.6.2	Как се прилагат те на практика? Как това се отразява в подадените от тях сигнали?
E.7.1	До каква степен системата откликва на особено уязвими групи, като деца с увреждания, деца роми, (непридружени) деца бежанци и деца мигранти и пр.?
E.7.2	Какво се прави за специфичните нужди на тези групи?

unicef | за всяко дете